

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BELGESEL ÖN HAZIRLIĞI NİTELİĞİNDE; SİVAS, ZARA, BOLUCAN
KÖYÜ ESKİ MEZAR TAŞLARININ KÜLTÜR AKTARIMINDAKİ
ÖNEMİNİN ARAŞTIRILMASI VE FOTOĞRAFLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burak KAYA

Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı

Televizyon ve Sinema Programı

Tez Danışmanı: Prof. Cem Kağan UZUNÖZ

Haziran, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BELGESEL ÖN HAZIRLIĞI NİTELİĞİNDE; SİVAS, ZARA, BOLUCAN
KÖYÜ ESKİ MEZAR TAŞLARININ KÜLTÜR AKTARIMINDAKİ
ÖNEMİNİN ARAŞTIRILMASI VE FOTOĞRAFLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burak KAYA
(Y1612.380022)

Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı
Televizyon ve Sinema Programı

Tez Danışmanı: Prof. Cem Kağan UZUNÖZ

Haziran, 2019

ONAY FORMU

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Televizyon ve Sinema Tezli Yüksek Lisans Programı Y1612.380022 numaralı öğrencisi Burak KAYA'nın "Belgesel Ön Hazırlığı Niteliğinde; Sivas, Zara, Bolucan Köyü Eski Mezar Taşlarının Kültür Aktarımdaki Öneminin Araştırılması ve Fotoğraflanması" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13.06.2019 tarih ve 2019/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 24.06.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Sovadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Prof.	Cem Kağan UZUNÖZ	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Doç.	Arif Can GÜNGÖR	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Burak BUYAN	Beykent Üniversitesi
YEDEK ÜYELER			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Selin SÜAR ORAL	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Celal Oktay YALIN	Maltepe Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Belgesel Ön Hazırlığı Niteliğinde; Sivas, Zara, Bolucan Köyü Eski Mezar Taşlarının Kültür Aktarımındaki Öneminin Araştırılması ve Fotoğraflanması” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım. (24.06.2019)

Burak KAYA

ÖNSÖZ

Ben bir arkeolog, halk bilimci veya tarihçi değilim. Sadece geçmişim ve geleceğim arasındaki kopukluğun bir birleşim noktası olmak, kültürümün devamlılığında bir basamak olmak için bu tarih ve kültür kokan mezarları belgelemek istiyorum. Bunu da mezarları görünür kılmak için fotoğraf ile belgeleyerek ve Bolucan Köyündeki mezarların varlığını, konumunu, bizlere anlatmak istediklerini araştırarak ve yorumlayarak, tarihe not düşerek yapıyorum. Niyetim, doğal veya beşeri tahribatlar sonucu yok olmaya yüz tutacak olan mezar taşlarını yaptığım çalışmayla ölümsüz kılmaktır.

Öncelikle tez sürecinde benden desteğini bir an bile esirgemeyen en değerlim Özge Yıldız'a, hayatım boyunca maddi ve manevi hep yanımda olan sevgili babam Kemal Kaya, annem Hediye Kaya, ağabeyim Özkan Kaya'ya, ablam Özgül Kocaer'e, bilgileriyle beni aydınlatan dedem Musa Kendigelen'e, tez konumu belirlememde ve kaynak arayışında bana yardımcı olan tez danışmanım Prof. Cem Kağan Uzunöz'e, araştırma sırasında tüm destek ve yardımlarından dolayı Mahmut Akbulut'a, Adil Kaya'ya, Hakkı Önay'a, İsmail Akkaya'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Haziran, 2019

Burak KAYA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. İNSANIN ANLATMA VE AKTARMA ARAYIŞI.....	4
2.1 Sembollerle İletişim ve Kültür Aktarımı.....	4
3. İNSAN, İNANÇ VE SANAT İLİŞKİSİ.....	7
3.1 İnançın Heykele Etkisi	8
3.2 İnançın Resme Etkisi.....	9
3.3 İnançın Müziğe Etkisi	9
4. BELGESELİN TANIMLANMASI	11
5. BELGESEL YAPIMINA ÖN HAZIRLIK SÜRECİ.....	13
5.1 Belgesel Metin Taslağı.....	16
6. FOTOĞRAFLA BELGELEMENİN ÖNEMİ.....	20
7. RÖPORTAJLAR	21
8. BOLUCAN KÖYÜ'NÜN TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ	31
9. BOLUCAN KÖYÜ MEZARLIĞI FOTOĞRAFLARI VE SEMBOLLERİN İNCELENMESİ.....	33
9.1 Kuş Sembolleri.....	33
9.2 Saat Sembolü.....	34
9.3 At Sembolü.....	35
9.4 6 yapraklı Çiçek Motifi	36
9.5 Güneş Sembolü	37
9.6 Sofra, Yiyecek ve İçecek Sembolleri	38
9.7 Ağaç, bitki motifleri ve süslemeleri	39
9.8 Silah Sembolleri	41
9.9 Çark Sembolü	42
9.10 Gündelik Eşya Sembolleri.....	43
9.11 Bayrak, Kapı ve Bina Sembolleri.....	44
10. MEZARLARIN LİSTESİ, DETAYLARI VE ÇEKİM BİLGİLERİ	46
10.1 Hamdi Kaya, 1955- 1 Numaralı Mezar	46
10.2 Ali Karataş, 1958- 2 Numaralı Mezar	47
10.3 Kimliği Belirsiz, Hasar Görmüş Mezar Taşı, 1967- 3 Numaralı Mezar	48
10.4 Rıza Arslan, 1964- 4 Numaralı Mezar	48
10.5 Nazife Ergün, 1953- 5 Numaralı Mezar	49
10.6 Gülali Akkaya, 1947- 6 Numaralı Mezar	50
10.7 Mehmet Ali Oğlu Hasan,1948- 7 Numaralı Mezar	50

10.8 Bali Oğlu Mustafa, 1947- 8 Numaralı Mezar.....	51
10.9 Gülali Tunç, 1955- 9 Numaralı Mezar	52
10.10 Kimliği Belirsiz Mezar, 1956- 10 Numaralı Mezar	53
10.11 Dilber Ergün, 1953- 11 Numaralı Mezar	53
10.12 Süleyman Akkaş ve Kemal Akkaş, 1947- 12 Numaralı Mezar	54
10.13 Mehmet Oğlu Aziz, 1947- 13 Numaralı Mezar	55
10.14 Hüseyin Oğlu Ali, 1947- 14 Numaralı Mezar.....	56
10.15 Veli oğlu Veli, 1947- 15 Numaralı Mezar	57
10.16 Gül Ali Demir, 1955- 16 Numaralı Mezar	57
10.17 Yusuf Oğlu Mahmut, 1958- 17 Numaralı Mezar.....	58
10.18 Adil Kaya, 1938- 18 Numaralı Mezar.....	59
10.19 İlbegi Kaya, 1936- 19 Numaralı Mezar	60
10.20 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 20 Numaralı Mezar	61
10.21 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 21 Numaralı Mezar	61
10.22 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 22 Numaralı Mezar	62
10.23 Mehmet Ali- 23 Numaralı Mezar.....	63
10.24 Mehmet Ali Karısı Altun, 1970- 24 Numaralı Mezar.....	63
10.25 Kibar Akyol, 1953- 25 Numaralı Mezar	64
10.26 Kimliği Belirsiz, Aşınmış, Çok Eski Mezar- 26 Numaralı Mezar	65
10.27 Cemal Can, 1958- 27 Numaralı Mezar	65
10.28 Mahmut Kızı Seyhan Hanım, 1966- 28 Numaralı Mezar	66
10.29 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 29 Numaralı Mezar	67
10.30 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar, 1932- 30 Numaralı Mezar	68
10.31 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 31 Numaralı Mezar	69
10.32 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar, 1931- 32 Numaralı Mezar	70
10.33 Musa Kızı Gülüzar, 1966- 33 Numaralı Mezar.....	70
10.34 Mustafa Oğlu Bali, 1964- 34 Numaralı Mezar	71
11. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
KAYNAKLAR	77
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	89

KISALTMALAR

HÜTKAM : Hacettepe Üniversitesi Tarihi ve Kültürel Mirası Araştırma Merkezi
HZ : Hazreti

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Mehmet Ali Oğlu Hasan'a ait olan 7 numaralı mezar taşının Balbalı	2
Şekil 5.1: Bolucan Köyü Mezarlığı	13
Şekil 5.2: Bolucan Köyü Mezarlığı Araştırma ve Fotoğraflama Alan Çalışması Harcamaları	18
Şekil 5.3: Bolucan Köyü Çekim Takvimi	18
Şekil 5.4: Bolucan Köyü Mezarlığı Eski Mezarların Krokisi (+ işareti ile gösterilen yerler mezar taşlarını temsil etmektedir)	19
Şekil 7.1: Mahmut Akbulut ile Bolucan Köyü Mezarlığında röportaj	21
Şekil 7.2: Alevi Dedesi Musa Kendigelen ile evinde röportaj	25
Şekil 7.3: Adil Kaya ile röportaj	27
Şekil 7.4: İsmail Akkaya ile Bolucan Köyünde Röportaj	29
Şekil 8.1: Bolucan Köyü Google Earth uydu görüntüsü. (Yuvarlak içerisine alınan alandaki Bolucan Köyü Mezarlığı)	32
Şekil 8.2: Bolucan Köyü evleri	32
Şekil 9.1: Bolucan Köyü Mezarları üzerindeki semboller tablosu	33
Şekil 9.2: Hamdi Kaya'nın mezarı üzerinde bulunan bina çatısındaki kuş sembolü	33
Şekil 9.3: Hamdi Kaya'ya ait mezar taşı üzerinde bulunan saat sembolü	34
Şekil 9.4: Hamdi Kaya'ya ait mezar taşı üzerinde bulunan at üzerinde kılıçlı adam sembolü	35
Şekil 9.5: Nazife Ergün'e ait 5 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan 6 yapraklı çiçek motifi	36
Şekil 9.6: 10 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan güneş sembolü	37
Şekil 9.7: 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan sofrası sembolü	38
Şekil 9.8: Nazife Ergün'e ait 5 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan ağaç motifi	39
Şekil 9.9: Adil Kaya'ya ait 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan silah sembolleri.	41
Şekil 9.10: Ali Karataş'a ait 2 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan çark sembolü	42
Şekil 9.11: 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan ibrik ve tas sembolü	43
Şekil 9.12: 10 numaralı mezar taşında bulunan ay ve yıldız sembolü	44
Şekil 9.13: Mehmet Ali Oğlu Hasan'a ait 8 numaralı mezar üzerinde bulunan bayraklı kapı sembolü	44

BELGESEL ÖN HAZIRLIĞI NİTELİĞİNDE; SİVAS, ZARA, BOLUCAN KÖYÜ ESKİ MEZAR TAŞLARININ KÜLTÜR AKTARIMINDAKİ ÖNEMİNİN ARAŞTIRILMASI VE FOTOĞRAFLANMASI

ÖZET

Mezar taşlarındaki pek çok kültürel kalıntı tarihe ışık tutmakta ve bize geçmişe ait öyküler anlatmaktadır. Gerek şekilleri gerekse üzerlerindeki semboller, figürler, ait olduğu kültürü anlatmaktadır. Çalışmamda Sivas Zara Bolucan Köyü eski piramit mezarlarının fotoğraf çalışması yapılmış, belgesel için ön hazırlık olacak ve arşiv niteliği taşıyacak görüntüler çekilmiş, röportajlar gerçekleştirilmiştir. Bolucan Köyü Mezarlığında taşlar oyularak yapılmış tabanı piramit biçimli olan eski mezar taşları, düz ve şekilsiz eski mezar taşları, az sayıda mermer mezar taşları ile yakın tarihte mermerden yapılmış piramit mezarlar bulunmaktadır. Görüntüler ve fotoğraflarla birlikte mezarlığın bir krokisi çizilerek 35 eski piramit mezar taşı numaralandırılmış, yerleri belirtilmiş ve belgelenmiştir. Ancak bir mezar taşının etrafı kilitli çitlerle çevrili olduğundan fotoğraflanamamış, üzerindeki yazılar ve semboller okunamamıştır. Bu nedenle fotoğraf çalışması 34 mezar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Şekil ve üzerlerindeki semboller bakımından benzer mezarlar Tunceli, Maraş ve Erzincan ile yine Zara'nın bazı köylerinde bulunmaktadır. Etnografik yöntemden yararlanılarak bir alan çalışması gerçekleştirilmiş, insanların yaşayışı ve günlük hayatları da gözlemlenmiştir.

Bolucan'daki şekil olarak eşi benzeri bulunmayan mezarlar tarihleri çok eski olmadığı halde eski kültürlerden, inançlardan izler taşımaktadır. Bölgedeki mezarları bu özelliği ilgi çekici kılmaktadır. Bu geleneğin kökenini anlamak ve kültürel tarihe ışık tutmak çalışmanın amaçlarından biridir.

Belgesel ön hazırlığı ve arşiv niteliği taşıması da amaçlanan tez çalışmasında, kültür anlatımı ve aktarımı konusunda önemli bir rol oynayan mezar taşları zaman, doğa, insan kaynaklı tahribata karşı korunması için belgelenip, fotoğraf ve belgesel çalışmalarının kültürel aktarımdaki rolü gösterilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma Sivas, Zara, Bolucan Köyü Mezarlığı için bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür, mezar, sembol, fotoğraf, belgesel*

**AS A DOCUMENTARY PREPARATION; RESEARCH AND
PHOTOGRAPHY ON THE IMPORTANCE OF OLD TOMB STONES IN
TERMS OF CULTURE TRANSMISSION IN SIVAS, ZARA, BOLUCAN
VILLAGE**

ABSTRACT

Numerous cultural remains on the tombstones shed light on history and tell us stories of the past. Both the shapes and the symbols and figures on them give voice to the culture to which they belong. In my study, photography elicitation of the old pyramid tombs of Zara Bolucan Village in Sivas were made, images, which bear archival qualities, were taken as a preliminary preparation for the documentary and also interviews were carried out. In the cemetery of Bolucan Village, there are old tombstones with pyramid-shaped base made by carving stones, plain, shapeless old tombstones, few marble tombstones and marble pyramid tombs that are made recently. A sketch of the cemetery was drawn with the aid of images and photographs, and 35 old pyramid tombstones were numbered, their locations were identified and documented. However, since one of the tombstones was surrounded by locked fences, it could not be photographed and the writings and symbols on it could not be read. For this reason, photography was carried out on 34 graves. Similar tombs in terms of shape and symbols are found in Tunceli, Maraş and Erzincan and in some villages of Zara as well. A field study was carried out using the ethnographic method, and the way people live and their daily routines were also observed.

The tombs in Bolucan are unique in shape and even though they do not date very old, they carry traces from ancient cultures and beliefs. This feature makes the tombs of this region very intriguing. Understanding the origins of this tradition and shedding light on cultural history is one of the aims of the study.

In the thesis, which is intended to be a preliminary preparation for a documentary and building an archive, the tombstones, which play an important role in cultural expression and transmission, are documented for protection against time, nature and human-induced destruction, as well as making an attempt to present the role of photography and documentary works in cultural transmission. A field study was conducted for this purpose. This study carries an initiatory value for Sivas, Zara, Bolucan Village Cemetery.

Keywords: *Culture, tomb, symbol, photo, documentary*

1. GİRİŞ

İnsanoğlu dünya üzerinde var olduğu ilk zamanlardan itibaren binlerce yıl boyunca iletişim kurma ve kùltürlerini aktarma yolları arayışı içinde olmuştur. Düşüncelerini paylaşmak, yaptıklarını göstermek ve bu dünyada kalıcı olma, geleneklerini devam ettirme arayışıyla beraber türlü yollara başvurmuşlardır. İnançlarını, kùltürlerini, geleneklerini gelecek nesillere ve diğer topluluklara aktarma amacıyla ilk başlarda sesle iletişim kurmaya çalışmış, sonra kayalar üzerine çizdikleri resimlerle devam etmiş, daha sonra ise mimari yapılar, mezarlar, sanat eserleri yapıp, kitaplar yazmış ve daha da sonra filmler çekmişlerdir. Bu süreçte insanoğlu düşünce aktarımı için çeşitli semboller ve figürler kullanmıştır. Kùltür, semboller sayesinde kalıcı bir bağlantı yaratabilmektedir. İnançların aktarılmasında da güçlü bir etkiye sahiptir (Eğinli & Nazlı, 2018:57).

Carl Gustave Jung'un da deyimiyle, geçmişteki insanlardan kalan resim, figür, sembol ve mitler o toplumun yerleşim öyküsünü ve sürecini oluşturur. Jung, kùltür araştırmaları esnasında bulunan piktogram, yazı, resim, figür ve benzeri gibi buluntuların eski inanç ve kùltürlerden izler taşıyan ve bunların aktarılması için kullanılan diller olduğunu söylemektedir. Simgelerin ve simgeselliğin incelenmesinin, araştırılmasının, okunmasının var olan ya da yok olmuş nice kùltürlerin yeniden oluşumunda ve çözümlenmesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır (Jung, 2009:92-93).

Semboller, şekiller binlerce yıllık bir süreçle mimari yapılar üzerinde, mezar taşlarında ve halı, kilim motifleriyle beraber günümüze kadar taşınmıştır. Bu durum herkesin evinde bulunan halılara, kilimlere, battaniyelere ve perdelere bakıldığında gözlemlenebilmektedir. Günlük yaşantımızda eşyalar üzerinde pek de dikkat etmediğimiz motifler kùltürel geçmişten izler taşımaktadır.

Semboller ve motifler çoğu kùltürde olduğu gibi Anadolu üzerinde de önemli bir yer tutmuştur. Anadolu üzerinde en çok süsleme olan bölgelerden biridir.

Anadolu'ya Türklerin gelişinden sonra anıt mezarlar ve süslemeler çoğalmıştır (Ertekin & Butasım, 4,5). Hatta Bedri Rahmi Eyüboğlu; *"Bizim memleketimiz motif bakımından eşine dünyada az rastlanan bir zenginlik gösterir. Motif kundaktan mezar taşına kadar bizimle beraberdir."* demiştir (Uğurlu, 1991:76). Türkler eskiden göçer hayatlarında doğanın verdikleriyle yaşamlarını devam ettirdiklerinden dolayı bu geleneği Anadolu'ya yerleştiklerinde de sürdürmüşlerdir. Tabiata önem vermiş ve doğadaki ağaç, su, çeşitli bitkiler, dağ ve güneş gibi doğadaki figürleri kutsal bir yere koymuşlardır. Türkler Anadolu'ya ilk geldiğinde Nakşibendilik, Mevlevilik, Bektaşılık, Ahilik ve Kalenderlik gibi tasavvuf inançlarını benimsemişlerdir (Uğurlu, 1991:80). Bu sembolleri doğal olarak mezar taşları dahil pek çok yere işlemişlerdir.

Bolucan Köyü Mezarlığı belgeleme çalışmamda mezarların üzerinde çiçek, güneş, ay ve yıldız, silah, at üstünde kılıçlı insanların yanı sıra çay bardağı, sofrası, yemek masası, saat, ibrik, çeşitli bitki ve hayat ağacı gibi semboller görülmüştür. Mezar taşlarının baş kısımlarında ise Göktürk geleneğindeki Balbal adı verilen insan kafası ve suretinin benzerleri bulunmaktadır.

Şekil 1.1: Mehmet Ali Oğlu Hasan'a ait olan 7 numaralı mezar taşının Balbalı.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Kafaların hepsinin yüzlerinin doğuya dönük olması da dikkat çekmektedir. İlğimi çeken bu detayların yanında babamın büyüdüğü köy olması da kültürel

geçmişi anlayarak belgelemek için çıktığım bu yolculuğa başlamamda rol oynamıştır.

Çekilen görüntülerle ve fotoğraflarla mezar taşlarını hem belgelemek, dijital ortama aktararak ölümsüz hale getirmek hem de gelecek nesillere kültür aktarımında görsel belgelemenin önemi bu çalışma üzerinden ispatlanmaya çalışılmıştır. Çalışma alanı ise Sivas'ın Zara ilçesinde bulunan Bolucan Köyü'ndeki eski mezarlık alanı olarak belirlenmiştir.

Bolucan Köyü mezarlığında bulunan daha eski bazı mezarların taşları okunamamaktadır. Pek çok mezarda ise, mezar taşına yazı yazan usta, yazıları okunduğu gibi yazmıştır. Bu nedenle yazıların anlaşılabilir veya yanlış şekilde yazılmış olmasından dolayı mezarların kimlik tespitinde zorlanılmıştır.

Çalışmada mezarlar üzerindeki bilinmezlik de ortadan kaldırılmak istenmiştir. Numaralandırılmış mezarların künyeleri, mezarların üstünde yazan yazılar olduğu haliyle değiştirilmeden ve düzeltilmeden yazılmıştır.

Köydeki kimi mezar taşları doğanın gücüne yenik düşmüş, kimi ise insan tahribatı sonucu zarar görmüş veya yok olmuştur. Köyde yaşayanların anlattığına göre çok daha eski birkaç mezar maalesef insan tahribatına uğramıştır. Bazıları çalınmaya çalışılmış bazıları ise bilinçsizce ev ve bahçe duvarı olarak kullanılarak yok edilmiştir. Mezar taşlarının yok olmadan önce somut olarak görüntülenerek belgelenmesi, geçmişinden, kültüründen ve geleneklerinden habersiz yeni nesil ile geçmiş kuşak arasında bir zincir oluşturması açısından önem taşımaktadır.

Aynı zamanda yapılan çekimler sırasında güneşin konumu ve hangi saatte ne açıdan ışık verdiğinin de önemi tecrübe edinilmiştir. Bu konuda Prof. Cem Kağan UZUNÖZ'ün çalışmalarından yararlanılarak ışık ve diyafram kullanılmaya çalışılmıştır. Alan derinliği içinse en az 8 diyafram ile çekimler gerçekleştirilmiştir.

Çekimler sırasında 18-55 mm objektifli Canon EOS 650D, 18-135 mm objektifli Canon EOS 60D, bir adet ışık ayağı, Manfrotto marka tripod ve Rode Video Micro mikrofon kullanılmıştır. Çekimler sırasında kullanılan ışık ayağı, mikrofon ayağına dönüştürülerek ortam sesleri kaydedilmiştir.

2. İNSANIN ANLATMA VE AKTARMA ARAYIŞI

Bir insanın yaşamına devam edebilmesi için temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. İhtiyaçlar fizyolojik ve psikolojik olarak ikiye ayrılmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar giderilmezse insanın yaşamı tehlikeye girmektedir. Ancak psikolojik ihtiyaçlarda hayatın devamlılığına engel bir durum yoktur. Psikolojik ihtiyaçların karşılanmadığı durumlarda birey mutsuz ve gergin olmaktadır. Bu nedenle fizyolojik ihtiyaçların karşılanması gibi psikolojik ihtiyaçlar da giderilmelidir (Ercoşkun & Nalçacı, 2005). İnsanlar yaşamı boyunca ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır. Bu ihtiyaçların çoğunda kendini anlatma ve ifade etme gereksinimi duymuşlardır. Bu anlatma isteği insanoğlunun ilk iletişimidir. Örneğin, bir bebeğin yaşayabilmesi için onun temel ihtiyaçlarını karşılamamız gerektiğini biliriz. Bize ihtiyaçlarını ağlayarak anlatır. İnsanların ilk zorunlu ihtiyaçları ile birlikte anlatma, aktarma ve ifade etme kavramları ortaya çıkmıştır. İlkel iletişim gereksinimleri sosyal yapının gelişmesiyle beraber daha kapsamlı bir hale gelmiştir. İnsanlar bireysel ihtiyaçları dışında bile türlü durumları çeşitli yöntemlerle anlatma ve aktarma yoluna gitmişlerdir. Bu yollardan birisi de sembollerle aktarımdır.

2.1 Sembollerle İletişim ve Kültür Aktarımı

İnsanlar eski çağlardan itibaren düşündüklerini ve fikirlerini anlatabilmek için çeşitli yollar denemiş, soyutlamaya giderek sembollerini oluşturmuşlardır. Kimi zaman gizli, ezoterik, üstü örtülü kalmasını istedikleri bilgileri, anlatımları veya doğrudan anlatmayıp dolaylı olarak aktarmak istediklerini semboller aracılığıyla aktarma yoluna gitmişlerdir. Bazı durumlarda bir şeyi benzetmelerle, mecaz yaparak anlatmak gerekmektedir. Benzetilen durum bir tabiatla ilgili de olabilir, nesnelere ilgili de. Bu durumda Ergun Candan' a göre semboller, anlatılmak istenilen bir fikri açıklamanın en kısa, belirgin ve kesin yöntemidir (Candan, 2013:63).

Tüm bu semboller kültürleri anlamak için ve kültürel aktarım için etkili bir yoldur. Kültürlere ait bazı semboller başka kültürleri de etkiler ve onların sembollerini de asimile eder. Kültürel semboller kültürleri koruyan bir güçtür. Bir toplumun hikayeleri, gelenekleri, inançları gibi pek çok kültürel ögenin gelecek nesillere değişmeden aktarılmasında, gelecek nesillerin ise onları anlamlandırmasında semboller önemli bir yer tutmaktadır (Eğinli & Nazlı, 2018:56). Candan'a göre semboller evrenseldir ve içlerinde sırlar saklamaktadır. "Semboller gizleyerek açıklar, açıklayarak gizler." İçinde sır saklayan sembolere ise ezoterik semboller denir. Tüm inançlar, felsefeler ve mitolojiler sembollerden yararlanarak anlatmak istediklerini gelecek nesillere aktarmışlardır (Candan, 2013:67).

İnsanlar sembollerini inançları ve kültürleri için birer iletişim aracı olarak kullanmıştır. Örneğin, Şamanlar sembollerini ruhlar alemiyle iletişim kurmak için kullanmıştır. Çift başlı kartal, hayat ağacı, nar ağacı gibi semboller kullanmışlardır. Nar bereketi sembolize ederken, güçlü ve koruyucu anlamda ise çift başlı kartal kullanılmış, sonsuzluğu ve tedavi edici niteliği hayat ağacı üstlenmiştir (Güler, 2018).

İnsanlar iletişim amacıyla kayalara resimler çizmişlerdir. Zaman geçtikçe gelişen insan soyutlaşmaya gitmiştir. Kayalar üzerine çizmenin zorluğu ile detaylardan vazgeçip daha az çizgi kullanarak ifade etme arayışına girmişlerdir. Bu soyutlaşmayla beraber resimlerin türlü sembolere, boy damgalarına dönüştüğü görülmektedir. Daha sonra soyutlaşma artmış, boy damgaları harflere dönüşmüş ve yazıyı oluşturmuştur. Semboller, yani bu damgalar yazının temelini, başlangıcını oluşturmuştur (Somuncuoğlu, 2011).

İnsanlar sayılarla, renklerle, tabiat unsurları, binalarla, anıtlarla ve müzikal öğelerle birlikte sembollerden ve sembol dilinden yararlanmıştır. Düşüncelerini ve duygularını bu sembollerle paylaşmıştır. Sembollerden yararlanmak evrenseldir ve hiçbir kültürel yapının yadsıyamayacağı bir gerçekliktir (Aydeniz, 2009:41).

Bolucan Köyü Mezarlığında bulunan sembollerini anlamak için bu evrensel sembollerin farklı yerlerdeki örneklerine de bakmak yararlı olacaktır. Geçmişte burada yaşayan insanlar belki de hikayelerini üstü kapalı şekilde anlatmak istemişlerdir. Mezar taşlarının gizemini çözmenin yolu üzerindeki sembollerin

ve her türlü işaretin derinlemesine araştırılmasıdır. Semboller bizi aynı zamanda aynı toplum içinde başka bir kültürün doğumuna da hazırlamaktadır. Carl Gustave Jung'un "*Sembolleri anlamaya çabalarken karşımızda yalnızca sembol değil, onu üreten bireyin bütünü bulunmaktadır. Onun kültürel geçmişini de ele almalıyız.*" (Jung, 2009:92). Şeklindeki açıklamasıyla da tarihin sembol üzerindeki etkisini kanıtlamış oluruz. Ancak evrensel dediğimiz sembollerin bazen farklılıklar gösterdiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Kültürel semboller hakkında araştırmalarda bulunmuş olan Özlem Alp'e göre sembollerin anlamları görüldüğünden çok daha karmaşıktır. Semboller tek bir anlam ifade etmemektedir. Semboller farklı toplumlarda farklı anlamlara geldiği gibi aynı toplumun içinde bile aynı sembol çeşitli anlamlara denk gelebilmektedir (Alp, 2009:3). Buna göre Bolucan Köyü'ndeki mezar taşlarının üzerindeki semboller, motifler çeşitli anlamlara gelmektedir ve görünenden çok daha fazla şey ifade etmektedir. Gelecek nesillere anlatmak istediklerini anlamak için Bolucan Köyü mezarları üzerindeki semboller tek tek incelenmesi gereken bir araştırma konusudur.

3. İNSAN, İNANÇ VE SANAT İLİŞKİSİ

Atalarımız tarih boyunca doğanın ve anlam veremedikleri güçlerin etkisinde kalmışlardır. Anlam veremedikleri bu olguları kutsallaştırmışlardır. Yaşamları boyunca korktukları, çekindikleri varlık, olay, her türlü durum için sığınacak bir güce, ihtiyaç duymuşlardır. Gökyüzündeki ay, yıldız ve güneşin yanında nehirler, ağaç gibi tabiatıta var olan benzeri varlıklar kutsal semboller haline gelmiştir. Bununla beraber bir ahiret inancı veya öldükten sonra hayatın devam edeceğine inanma isteği de insanoğlu için önemli bir hale gelmiştir.

İlkel inanç sistemleri zamanla daha kapsamlı hale gelmiştir. Mitolojiler, efsaneler ortaya çıkmış ve bu semboller pek çok toplumun inancında yer edinmiştir. Eski mezarlarda kadim Türk inançlarında görülen umay ana kültüründe de ağaç gibi semboller sıkça kullanılmıştır. Bir mezar ya da pınar başındaki ağacın dallarında Allah'tan çocuk dilemek üzere küçük bez salıncak-beşiklerin asılması, İslamiyetten önceki Umay kültürün izleri olarak değerlendirilebilir (Çoruhlu, 2002:43). İnsanlar bu sembolleri, figürleri, ibadethane veya kutsal olarak kabul edilen yerlerin ya da mezar taşlarının yanı sıra sanat eserlerine de taşımışlardır. Lévi Strauss, sanatın yaratım sürecini anlatırken, yapı ile rastlantının oluşturduğu bir çerçeve içinden bakar ve plastik sanatlar, uygulama sanatları ve ilkel sanat ilişkisini onun içine yerleştirir. Strauss, ilkel sanatın plastik ve uygulamalı sanatların alt metni olarak karşımıza çıktığını söylemiştir (Strauss, 1994:52).

Bu sembolleri ilk başlarda kayalar üzerine resmedilerek başlayan atalarımız daha sonra mezarlarına ve mimari yapılarına, halılara, kilimlere, danslarına, müziklerine, sanata ve kültürlerine işleyerek günümüze kadar taşımışlardır. Tarih boyunca pek çok düşünür fikirlerini çeşitli sanat ederleriyle anlatmayı tercih etmiştir. Sanat eserlerini görüşlerini aktarmak için bir araç olarak kullanmak zorunda kalmışlardır (Aydeniz, 2009).

Çalışma gerçekleştirdiğim Bolucan Köyü Mezarlarında da bu sembollerin, motiflerin mezar taşlarına işlendiği görülmektedir. Tarih boyunca pek çok inançta öteki dünyayı çağrıştıran anlamları da taşımış olan kuş, ağaç, çiçek, ay, güneş ve benzeri motifler mezarların üzerinde görülmektedir. Ayrıca mezar taşlarının tabanlarının piramit gibi yükselmesi de geçmişteki inancın günümüze kadar taşınması ve göğe tapmanın ve tanrıya yakın olmanın işareti olarak yorumlanabilmektedir.

Mezarlarda inancın sanata yansıyan bir tarafı da balbal olarak adlandırılan, genelde Orta Asya'da ve şaman inancında mezar üzerindeki insan heykelleri de görülmektedir. Bu heykellerin yapılma amacı inançlara göre farklılıklar göstermektedir. Bolucan Köyü Mezarlığındaki balbal benzeri mezar taşı üzerindeki figürler Şamanist geçmişten izler taşımaktadır.

3.1 İnancın Heykele Etkisi

Tarih boyunca pek çok inançta sanat üzerine etkiler görülmüştür. Bunlardan en önemlilerinden biri de heykel sanatıdır. Şamanizm, Budizm ve Hristiyanlıkta heykel üzerinde inancın etkileri görülebilmektedir. Örneğin Orta Asya'daki eski Türk inançlarında hayvan figürlerinin sanatlarında sıkça görülmesi o toplumların inançlarından kaynaklanmaktadır. Bu toplumlardan biri olan Uygurların Manihizm ve Budizm inançlarının etkisinde sanat eserleri vermişlerdir.

Göktürk geleneğinde ölümden sonraki hayat önemli bir yer tutmaktadır. Şamanizm olarak genel bir tanımlamayla anlatılan bu kişilere Türk kavimleri aslında "Kam" demektedir. Eski Türklerden kalan anıtlardan biri olan Kültigin anıtına giden yol üzerinde zamanla yok olanlar dışında 169 adet balbal bulunmaktadır. Bunların dışında iki koç heykeli ve kaplumbağa şeklinde mermerden yapılma bir kaide bulunmaktadır. Mezar anıtında bulunan heykellere bakıldığında dini ve ölüm sonrası inanç ile sanatın etkileşimi görülmektedir (Dalkıran, 2008).

Başka bir örnek olarak eski Urfa'da yaşamış olan Harrani paganlar doğada bulunan türlü öğeleri inançları gereği tanrısal varlıklar olarak kabul ederek

onlara heykeller aracılığıyla tapmışlardır (Gündüz, 2005:58). Doğal olarak bu heykellere inançlarını yansıtmışlardır.

3.2 İnancın Resme Etkisi

İlk insanlar iletişim kurmak için kayalar üzerine resimler çizmişlerdir. İlk iletişim araçlarından olan kaya resimleri için Servet Somuncuoğlu “kaya resimleri insanoğlunun ilk entelektüel arayışıdır” demiştir (Somuncuoğlu, 2013). Resim sanatının ilk örnekleri ve insanlığın ilk entelektüel faaliyetlerinden olan kaya resimleri buzul çağından itibaren eski insanlara büyüler ve ritüeller için araç olmuştur (Crowley & Heyer, 2014:23). Eski Türklerde inancın önemli bir parçası olan Kamlar yaptıkları ayinleri aynı zamanda resmetmişlerdir. Ruhları genelde hayvan şeklinde tasvir etmişlerdir. Çeşitli hayvanlarla, yani ruhlarla mücadele sahnelerini resimlerle anlatmışlardır (Dalkıran, 2008:382).

Bir başka örnek olarak tüm semavi dinlerin kutsal kitapları yanı sıra pek çok pagan inancında tufan ve doğal felaket mitleri görülmektedir. Ortak olarak görülen bu mitlerde Tanrı ya da Tanrıların emirlerine uymayan ve o emirlerin dışında hareket eden toplumlar Tanrılar tarafından cezalandırılmış, yola getirilmek için felakete maruz kalmıştır. Tufan mitinin resim sanatı içerisindeki yansımaları hem batı sanatı içerisinde hem de Türk İslam sanatına ait minyatürlerde görülebilmektedir (Gögebakan, 2016).

3.3 İnancın Müziğe Etkisi

İnsanoğlunun hissettiklerini aktarma ve kendini ifade araçlarından biri olan müzik, insanlık kadar köklü bir geçmişe sahiptir. Müzik tarihi de insanlığın yaşadığı olaylarla ortaya çıkan duygulardan, durumlardan yararlanılarak yazılmaktadır. Bu duygulardan birisi de inançtır. Hangi inançta olursa olsun o dinin müziği cemaatte belirli bir ritmik etki yaratmaktadır. Bu ritim onları bir nevi trans haline sokarak tanrıya ulaşmada kolaylık sağlamıştır (Karaduman, 2014:142). İlkel insanlar kemikten düdükler, kabaklardan ve ceviz kabuklarından, türlü kamışlardan, ağaç kovuklarından, hayvan derilerinden türlü

vurmalı ve üflemeli algılar yapmışlardır. Bu algıları büyüler ve ayinler için kullanmışlardır (Sachs, 1965:2).

Altay ve Teleüt Türklerinde kamlar ayin yaparken ruhlarla iletişim sırasında şarkılar söyleyip, şiirler okuyup teflerine vururlar. Ve bu tef eskidiğı zaman yenisiyle ne zaman değıştirilmesi gerektiğine ruhlar karar vermektedir. Hayatı boyunca kullandığı teflerin sayısı kamın yaşam süresini de belirler. Kam öldüğünde tefinin de yaşamı son bulmaktadır. Bu nedenle ölen kamın tefinin derisi bıçakla kesilmektedir. Tefin kabzası ölen kamın farklı akrabaları tarafından evlerinde saklanmaktadır (Direnkova, 2014:91,92). İnancın müzikle bağına başka bir örnek vermek gerekirse orta çağda popüler olan Gregor ezgiler kilise kaynaklı ezgilerdir. Yine kilise müziğı öncülerinden olan ve barok dönemde önemli eserler veren Johann Sebastian Bach da bir rahiptir (Karaduman, 2014:143).

4. BELGESELİN TANIMLANMASI

Belgesel, senaryo üzerine kurulan olaylardan oluşan filmlerden farklı olarak, gerçek olanı veya gerçeğe benzeyeni ele alan, bir film türüdür. Sinemanın ilk örneği belgesel ile başlamıştır. İlk filmde bir trenin gara girişine ait görüntülerle birlikte Lumière kardeşler tarafından gerçeklik görüntüye yansıtılmıştır (Akbulut H. , 2010:119). Ancak belgesel filmlerin gerçek başlangıcı olarak 1920 yapımı Flaherty'nin Nanook filmini kabul edebiliriz. Daha sonra Nanook'u Dziga Vertov'un Rusya'daki deneyimleri (1923), Cavalcanti'nin 1927 yılındaki Rien que les heures filmi ve Grierson'un 1929 yapımı Drifters (Balıkçı Tekneleri) ilk belgesel örnekleri olarak takip etmiştir (Rotha, 2000:52). Fakat belgeseller sadece gerçeği göstermek, kamerayı gerçeklere doğru yönelterek bunları kaydetmekten ibaret değildir. Belgeseller konusuna, alanına ve türüne göre oldukça geniş bir çeşitliliğe sahiptir (Tağ, 2003:43). Aslında belgeselin tanımlanması konusunda pek çok tartışma yaşanmıştır. Bu nedenle 1948 yılında Dünya Belgesel Birliği konuya açıklık getirmek için belgeselin tanımını yapmıştır. Belgesel film, “Ya olgusal çekimle ya da aslına sadık olarak yeniden kurulmak suretiyle yorumlanan gerçekliğin herhangi bir yönünü, akla ya da duygulara hitap edecek şekilde film üzerine kaydetme yöntemlerinin tümü belgesel filmidir. Gerçeğe sadakat şarttır.” şeklinde tanımlanmıştır (Kuruoğlu:98).

Belgesellerde hayatın içerisindeki durumlardan oluşan gerçekliklerden yola çıkılmaktadır. Bu nedenle gerçek kişiler, gerçek mekanlar ve gerçek olaylar kullanılmalıdır. Belgesel filmlerin oyuncularını kurmaca yapımlardaki gibi rol yapmazlar, bu kişiler gerçek insanlardır. Gerçek insanların kamera karşısında doğal kalmasını sağlamak belgesel yapımında sorun yaratan bir durumdur. Kişilerin kamera karşısındayken istemsizce rol yapmasına engel olmak için kameraya ve çekim ekibine alışmaları gerekmektedir (Tağ, 2003:47). Bolucan'da gerçekleştirdiğim tez çalışmasında yapılan röportajlar sırasında elde

edilmek istenen doğal görüntüler çekilirken insanların doğallıklarını korumakta zorlandığı gözlemlenmiş ve tecrübe edilmiştir.

Tezimde yaptığım çalışma aslında etnografik belgesel çekmeden önce yapılması gereken ön hazırlıktır. Yaptığım çalışma aynı zamanda bir etnografik çalışmadır. Etnografik çalışmalar saha çalışmalarıdır. Bizzat çalışmanın konusu olan bölgeye gidilerek belgeleme ve gözlem yapılır. Etnografik çalışmalar, ele aldığı kültürün aktarımını sağlamaktadır. Etnografik belgesel filmler ise o kültürü, sinematografik ve etnografik yöntemle aktarmaktadır. Görsel belgeleme yöntemi olan fotoğraf, etnografik saha araştırmalarında tamamlayıcı bir unsurdur (Karasu, 2009).

5. BELGESEL YAPIMINA ÖN HAZIRLIK SÜRECİ

Şekil 5.1: Bolucan Köyü Mezarlığı.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Bu saha çalışmasının öncesindeki hazırlıklarla, saha çalışmasının yapıldığı sırada yaşananlar belgesel film çalışmalarıyla örtüşmektedir (Alan, 2007:32). Yaptığım tüm araştırmalar, gözlemler, röportajlar ve fotoğraflarla görsel belgelemeler hem bir etnografik çalışma olup hem de etnografik belgeleme bir ön hazırlıktır.

Belgesel çekimi öncesinde konu hakkında çok iyi bilgi sahibi olmak ve yeteri kadar araştırma yapmak gerekmektedir. Ne kadar bilgi sahibi olunursa çekim esnasında da o kadar kontrol sağlanabilmektedir. Etnografik bir belgesel çekimine başlayabilmek için öncesinde;

- Çekilecek konuyu belirlemek
- Çekimi yapılacak mekanları belirlemek
- İşlenecek konuya hakim olmak
- Konuyla ilgili yeteri kadar araştırma yapmak, kitaplar ve belgeler toplamak

- Bölge coğrafyasını bilmek
- Bölgenin kültürünü bilmek
- Ulaşım imkanlarını bilmek ve çeşitli bağlantılar sağlamak
- Fotoğraflar ve görsel materyaller toplamak
- Bölgenin krokisini oluşturmak
- İlgili kişilerle bağlantı kurarak daha çok bilgiye sahip olmak
- Eğer gerekiyorsa çekim ve araştırma için izinlerin alınması
- Arşiv taraması gerçekleştirmek
- Görüşülecek ve çekimi yapılacak kişilerle randevu almak
- Röportajlar gerçekleştirmek
- Grafikler ve tablolar oluşturmak

gibi aşamaların tamamlanması gerektiğini düşünmekteyim. Bu tez çalışmasında belgesel ön hazırlığı olarak yukarıdaki maddelerde yazılanların tümü gerçekleştirilmiştir. Yukarıda yazılanların dışında belgesel film yapımcısı Ken Burns, bir filme başlarken önce “Hikayeni Seç” demektedir. İyi bir hikayeye ilgilendiğini ve ilhamın, olayların ve insanların çarpışması olan hikayelerden geldiğini söylemektedir. Ken Burns’e göre süreç şu şekilde olmalıdır:

- Hikayeni seç
- Konunun içinde hikayeni bul
- Gerçek bir hikaye anlat
- Önerileri, atılacak adımları ve finansmanı belirle
- Belgesel anlatımını yapılandır
- Kaynak olarak arşiv materyalleri topla
- Kurgu dışı karakterleri şekillendir
- Senaryoyu yaz
- Fotoğraflarla görsel hikaye anlatımı yap
- Röportaj konularını seç
- Röportajı yap

Tüm bunlardan sonra çekimlere başlanması gerektiğini söylemektedir (Burns, 2017). Benim yapmış olduğum belgesel ön hazırlığının oluşumu ve arşiv yaratma süreci şu şekilde ilerlemiştir:

Dedelerimin doğup büyüdüğü topraklarda, Sivas'ın Zara İlçesinin Bolucan Köyünde bulunan ve eski bir geleneğin devamı niteliğindeki mezar taşları küçüklüğümden beri ilgimi çeken bir konuydu. Köyde yaşayan pek çok insanın bile aslında farkında olmadığı bu geleneğin miras bıraktığı mezar taşları, geçmişe dair çok şey anlatmaktaydı. Unutulmaya ve yok olmaya yüz tutmuş bu mezarların çok geçmeden derinlemesine araştırılması, görsel olarak belgelenmesi gerekmektedir. Gelecek nesil ile geçmişteki insanlar arasındaki iletişimin ve kültür aktarımının sağlanması açısından önemli bir konuydu.

Yüksek lisans derslerim henüz devam ederken hocam ve tez danışmanım Cem Kağan Uzunöz ile bu durumu paylaştım. Kaynak olarak elimde yalnızca yıllar önce kimin tarafından çekildiği bile belli olmayan, son derece düşük çözünürlükte bir video vardı. Bu videoyu hocama gösterdim. İzledikten sonra onun da son derece ilgisini çekti ve tezimi bu konu üstüne yapmamı önerdi. Konunun seçilmesi bu şekilde gerçekleşmiştir.

Daha sonraki aşamada ise bir süre ön araştırma yaparak saha çalışması için gerekli olan ekipmanları belirledim. Bolucan Köyüne ne zaman gidileceği, çalışmanın ne şekilde ilerleyeceği ne kadar paraya mal olacağı ve ulaşımın nasıl sağlanacağı gibi konular hakkında detaylı bir plan oluşturdum. Tüm bunları kesinleştirdikten sonra uçak biletleri ve kalınacak yer ayarlandı. 21 Temmuz 2018 'de Bolucan Köyüne doğru yola çıktık. Gittiğimizde havaalanında bizi köyün muhtarı Hakkı Önay karşıladı. Daha sonra iki saate yakın bir süre yol gittikten sonra köye ulaştığımızda bizi kalacağımız eve yerleştirdi. Burada kalacağımız zamanı en verimli şekilde kullanmak için hemen çalışma planı oluşturduk. Gittiğimiz ilk günden itibaren mezarlığın bir krokisini çizip düşünmeye başladık. Ertesi gün mezarları numaralandırarak çekim planları için çalışmalara başladık. Sonraki aşama ise fotoğraf ve video çekimlerine başlamam oldu. Her gün sabah 06:00'dan 18:00'a kadar sadece öğlen saati yemek molası dışında aralıksız çalıştık.

Fotoğraf çekimleri sırasında türlü zorluklarla karşılaştım. Ekipmanlarım yeterli değildi. Mezarların üzerindeki sembollerin, motiflerin daha rahat görülmesi için yaklaşık 60 derecelik bir açıyla ışık vermem yararlı olacaktı. Ancak hem tepe ışığım hem de güneşin keskin ışıklarını yumuşatacak şemsiye benzeri bir ekipmanım olmadığı için ışığın kullanımını konusunda zorlandım. Bu yüzden her

ne kadar güneş ışıklarının geliş açısına göre çekim saatlerini ayarlamak istesem de kısıtlı zaman içerisinde ışığın kullanımını konusunda sıkıntılar yaşadım. Mezarlığın her yerinde yüksek otların bulunması ve bazı mezarların çevresinde yılanların yuva yapmış olması çekimleri etkiledi. Çalışmam sırasında tüm bu olumsuzluklara rağmen pozitif ve kolaylık sağlayan şeyler de oldu. Köyde yaşanan insanların sıcak kanlı, yardımsever tavırları sayesinde köy ve mezarlar hakkında çok sayıda bilgi edindim. Onlarla röportajlar gerçekleştirip, görüntüler çekerek gözlemlerde bulundum.

Gerçekleştirdiğim bu saha çalışmasının ardından elimdeki görüntüleri topladığım verileri düzenledim. Döndükten sonra bu mezarların üzerinde belgelediğim motiflerin, sembollerin başka örneklerini ve ne anlamlara geldiklerini araştırmaya başladım. Araştırmalarımda kimi sembollerin ve motiflerin örneklerine çokça rastlasam da bazıları çok daha derin araştırmalar gerektirdi. Benzer mezar ve motif örneklerinin aslında Anadolu'da çok sayıda bulunduğu halde bunlar hakkında yeterli kaynağın bulunamaması tez çalışmamda zorlandığım bir diğer konuydu. Çünkü ben bir halk bilimci, tarihçi veya arkeolog değildim.

5.1 Belgesel Metin Taslağı

Erzincan'ın Tercan ilçesinin köylerinden çocuklarını alıp yola koyulmuşlardı. Göç etmek zorunda kalarak dağları ve tepeleri aşmış, sonra yeni bir yuva bulmuşlardı. Yeni köyleri Sivas'ın dağlarının ardında saklanan ve saklanmak zorunda kalan bir köy olmuştu. Çıplak dağların ortasında düz ve yemyeşil ağaçları olan bir köydü. Kalabalık nüfuslu aileleriyle bir dam yapıp kerpiçten inşa ettikleri evlerine sığarak kendi hallerinde yaşamaktaydılar. 90 haneli köyde aileler hayvancılık ve tarımla geçiniyorlardı. İstedikleri sadece bağlı oldukları geleneklerine sahip çıkmak ve yaşamlarını devam ettirmektir.

Köyün büyüklerinden bazıları Birinci Dünya Savaşı'nda esir düşmüş, öldü sanılmış ama yıllar sonra köyüne geri dönmüş, kimi ise hiç geri dönememişti. Dönenlerse çiftçiliğe devam ederek yoksullukla mücadele etmişti. Gençlerin okula gitmesi gerekiyordu. 60'lı yıllara gelindiğinde eğitim ihtiyacı ve işsizlik hakim olmaya başlamıştı. Köy artık gençlere dar gelmeye başlamıştı. Büyük şehirlerin hayallerini kurmaya başlamışlardı. Geçen her yıl gençler şehirlere

okumaya ve çalışmaya gitmeye başlamıştı. Giden artık geri dönmüyordu. Köydeki tüm yaşanan anılar ve hakim olan gelenek terk edilmiş, topraklar yavaş yavaş yalnız, sahipsiz kalmaya başlamıştı. Köyden göçenler yurdunu unutmuş annelerinin, babalarının, dedelerinin yattığı topraklara gelmez olmuşlardı.

Terk edilen mezarlar zamanla yok olmaya mahkum olmuştu. Gelenekler unutulmuştu. Unutulan bu geleneğe ait mezar taşları aslında pek çok şey anlatmaktaydı. Bolucan Köyünde geçmişte yaşamış olan insanlar geleceğe mesajlar veriyordu aslında. Geleneklerini, inançlarını ve yaşayışlarını mezarların üzerlerine kazımışlardı. Dünyadan ürkererek gizledikleri her şeyi mezarların üzerine işledikleri semboller ve şekillerle anlatma yoluna gitmişlerdi. Ancak gençler büyüklerinin ruhlarının seslerini duyamamıştı. Mezar taşlarının ne anlatmak istediği, neden bu şekilde yapıldığının bilgisi kaybolup gitmişti.

2000'li yılların başlarında köye olan ilgi tekrar artmış ve gelecek kuşak yatırımlar yapmaya başlamıştı. Öncü olarak yapılan kooperatifle beraber hane sayısı artmış daha sonra ise diğer evler sırayla nüfusa eklenmeye başlamıştı. Ama unutilan gelenekler hala gizemini koruyordu. Acaba bu mezar taşları neler anlatıyordu?

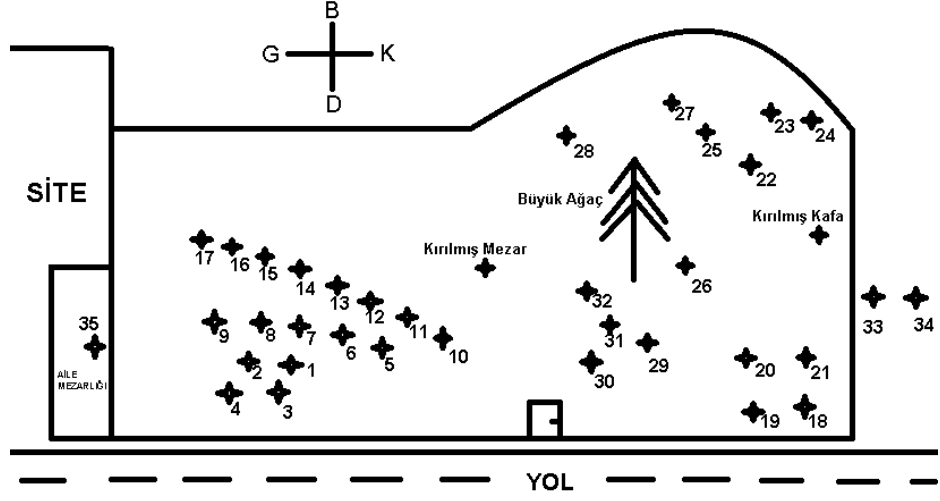
Bu durum araştırılması gereken bir konuydu. Mezar taşlarına sahip çıkmak ve onların anlatılarını anlamak gerekiyordu. Unutulmuş ve yok olmak üzere olan geleneğin tekrar anlaşılabilmesi için mezar taşlarının anlattıklarını okumak önemliydi. Mezarların sırrının çözülmesiyle kültürel geçmişe ve tarihe ait bilgiler ortaya çıkacaktı. Geçmiş ile gelecek nesil arasındaki kopuk zincir bağlanacak ve mezar geleneğinin nasıl yok olduğu ortaya çıkacaktı.

Bolucan Köyü Mezarlığı Araştırma ve Fotoğraflama Bütçesi		
Başlıklar	Detay	Gider
Uçak Biletleri	İki Kişi Gidiş Dönüş Toplam	800 TL
Kara Ulaşımı	Özel Araçla Havaalanından Bolucan Köyüne/Bolucan Köyünden Havaalanına Dönüş	400 TL
Yemek	Market Alışverişleri	300 TL
Konaklama	Tanıdığa Ait Evde Konaklandı	Ücretsiz
Kene İlacı	Çalışılan Alanda Kene Olma İhtimaline Karşı Her Gün Kıyafetler İlaçlandı	30 TL
Bolucan Köyü Mezarlığı Araştırma ve Fotoğraflama	Genel Toplam	1530 TL

Şekil 5.2: Bolucan Köyü Mezarlığı Araştırma ve Fotoğraflama Alan Çalışması Harcamaları

Temmuz- Ağustos 2018 Bolucan						
Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
Ekipmanlar belirlendi 16.Tem	Çalışma takvimi hazırlandı 17.Tem	Yolculuk öncesi planlamalar 18.Tem	Konaklama ve ulaşım durumu kesinleşti 19.Tem	Ekipmanlar hazırlandı 20.Tem	Uçağa Biniş 21.Tem	Mekanın Krokisi çizildi 22.Tem
Mezarlar Künyelendi 23.Tem	Çekimler Planlandı 24.Tem	Çekim 1 25.Tem	Çekim 2 26.Tem	Çekim 3 27.Tem	Bölge insanları ile Röportaj 28.Tem	Çekim 4 29.Tem
Elde edilen görüntülerin aktarımları 30.Tem	Dönüş için Uçağa Biniş 31.Tem	Görüntülerin seçilip mezar numarasına göre klasörlenmesi 1.Ağu	Görüntülerin seçilip mezar numarasına göre klasörlenmesi 2.Ağu	Röportajların Deşifre Edilmesi 3.Ağu	Fotoğrafların Renk Düzenlemesi 4.Ağu	Fotoğrafların Renk Düzenlemesi 5.Ağu

Şekil 5.3: Bolucan Köyü Çekim Takvimi

Şekil 5.4: Bolucan Köyü Mezarlığı Eski Mezarların Krokisi (+ işareti ile gösterilen yerler mezar taşlarını temsil etmektedir).

6. FOTOĞRAFLA BELGELEMENİN ÖNEMİ

Hacettepe Üniversitesi Tarihi ve Kültürel Mirası Araştırma Merkezi'nin (HÜTKAM) tanımlamasına göre, insan eliyle yapılmış olan veya oluşumunda insan etkisi bulunan, günümüze kadar gelerek varlığını sürdüren tüm soyut ve somut kültürel kalıntılara tarihi, kültürel miraslar denmektedir. Kültürel miraslar geçmişten bırakılan ve o toplumun kimliklerini, varlıklarını anlamlandıran değerler ve kabuller bütünüdür. Kültürel miraslar, resim, heykel, eşya, araç gereç, mimari veya mimari öğeler, anıtlar gibi örnekler somut kültürel miraslardır. Soyut olan kültürel miraslara ise geçmişten bugüne insanların nesilden nesle aktararak yaşattığı, şiirler, tiyatrolar, ritüeller, müzikler, inanışlar, danslar, bilgi ve beceriler, anlatılar örnek gösterilebilir. Kültürel mirasların korunabilmesi için belgelenerek kayıt altına alınması ve gelecek nesillere aktarılması önemlidir (HÜTKAM). Tanımlamasına göre, Bolucan Köyü Mezar taşlarının kültürel miras olarak kabul edilebileceği anlaşılmaktadır. Yaptığım fotoğraf çalışması ve araştırmalar Bolucan Köyü Mezarlığı için tek belge niteliğindedir. Bu çalışma sayesinde hem zamanın yıpratıcı etkisine karşı yok olsa bile kalıcı hale gelmiş olacak hem de bu bölgeler herkesin üzerinde daha kolay bir şekilde çalışabileceği hale gelip yaygınlaşmış olacaktır. Bir akademisyenin bölgede çalışma yapabilmesi için belki de yıllarca orada kalması gerekmektedir. Ancak görselliğin kullanılmasıyla beraber nerede olurlarsa olsunlar çalışmalarını gerçekleştirme imkanına sahip olacaklardır (Somuncuoğlu, 2012).

Bir olayı, mimari yapıyı, yaşam biçimini ve toplumun yaşayışı gibi konuları fotoğraf ile belgelemenin filmlere, belgesellere bir kaynak ve referans olma özelliği de bulunmaktadır. Buna örnek olarak Schindler'in Listesi filmi çekilmeden önce filmin görüntü yönetmeni olan Janusz Kaminski, Nazizm öncesi Polonya'daki Yahudi yaşamına ait fotoğraflar çeken Roman Vishniac'ın fotoğraflarından etkilenmiş ve bu fotoğrafların gerçekliğini filmde referans almıştır (Ettedgui, 1998:184).

7. RÖPORTAJLAR

Röportajların gerçekleştirileceği kişiler, Bolucan Köyündeki geleneği ve kültürü ne kadar bildikleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Ayrıca bu geleneğin geçmişi hakkında yeterli bilgiye sahip insan bulmakta zorluk çekilmiştir.

Röportaj 1. Bolucan Köyü Dayanışma ve Kalkınma Derneği Kurucusu Mahmut Akbulut

Şekil 7.1: Mahmut Akbulut ile Bolucan Köyü Mezarlığında röportaj.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Soru:

Bolucan Köyü'nün tarihinden ve kuruluşundan kısaca bahseder misiniz?

Cevap:

Köyün ilk kurulduğu tarihi tam olarak bilmiyorum. Köyde eskiden Ermeniler yaşıyormuş. Daha sonradan benim büyük büyük dedem Maksut, tahmin ediyorum 1700'lü yılların sonunda Erzincan'ın Tercan ilçesinin o zamanki adıyla Simkörü, şimdiki adıyla Elmalı Köyü'nden çeşitli sebeplerden dolayı ailesini de alıp yola çıkmış. Dağlarda uzun bir süre yol aldıktan sonra bir gün burayı buluyor. Uzak tepeden köyü, insanları ve hayvanları görmüş. Daha sonra

yanına iki oğlunu alıp köye gitmiş. Bizim köyde Kilise Deresi denen bir bölge var. Orda o zaman kilise varmış oradaki insanlarla konuşmuşlar. Birkaç gün tepede yaşadıktan sonra tekrar köye inip oraya yerleşmek istediğini söylemiş. Bir süre sonra köyde yaşayanları oraya yerleşmek için ikna etmiş. O zamanlar köyde çok büyük bir orman varmış ve oradaki büyük ağaçlardan evini yapmış. Eskiden bizim dedeler tepesinde büyük tek kubbeli biçimde evler yaparlarmış. O da aynıysından yapmış. Bir süre sonra köyde kalan tek kişi büyük dedemin ailesi oluyor. Erzincan'daki köyünden tanıdığı insanlara haber vermiş ve oradan sırayla başka aileler de buraya yerleşmeye başlamış.

Soru:

Erzincan'dan göç edip bu köye yerleşen ailelerin daha eski kökeninin nereden geldiğini biliyor musunuz?

Cevap:

Bizim soyumuz gerçek Türk boylarından geliyor. Hatta Orta Asya'daki şaman geleneklerinden kalan alışkanlıkları hala devam ettiriyoruz. Onlar doğaya çok önem verirlermiş. Daha sonra İslam ile bu inanç birleşmiş. Birtakım savaşlardan sonra Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmişler. Yanlış bilmiyorsam Balaban Aşireti'nin Balçık Kabilesinden geliyoruz. Bu Balaban Aşireti o zamanlar Osmanlı' da orduda önemli bir yere sahipmiş. Balkanlar ve Ege üzerine yollanmışlar. Burada uzun süre savaştıktan sonra aşiretin lideri gelip İstanbul'da Üsküdar'a yerleşmiş. Uzun yıllar orada yaşamış ve oturduğu sokağın adı bugün bile Balaban Sokağıdır. Daha sonra dönemin siyasi sebeplerinden sonra tüm Anadolu'ya dağılmışlar.

Soru:

60'lı yıllardan sonra köyde yaşayan insanların sayısı neden azaldı?

Cevap:

Burası kırsal bir bölge 1960'lı yıllara kadar bir şekilde idare etmişler. Ancak burada yol yoktu, okul yoktu, eğitim yoktu bir iş, bir gelir yoktu. Bu yüzden herkes İstanbul'a gidip bir dönem çalışıp geri dönüyordu. Ancak bu bir süre devam edebildi. Daha sonra 60'lı yıllarda İstanbul'a göçler başlayınca köyde kimse kalmamaya başladı. Biz de İstanbul'da toplumumuz birbirinden kopmasın

ve geleneklerini unutmasın diye 1990 senesinde Bolucan Köyü Derneği'ni kurduk.

Soru:

Kurulan dernek ne gibi çalışmalar yaptı?

Cevap:

Köyümüze yol, elektrik, su ve telefon gibi hizmetlerin gelmesi için uğraştık. Eski okulumuzun onarılmasını istedik. Burada yok olmak üzere olan eski mezarlarımızın etrafını çevreleyip korumaya çalıştık. Yönetimimizle, köy heyetimizle, köyümüzle beraber el ele vererek köyümüzü bugünkü haline getirdik. Eskiden eşekler geçmezken bu yoldan suyumuzu yolumuzu getirdik. Daha sonra 15 arkadaş bir araya gelerek köyümüzde bir kooperatif kurdular. Köyümüze böyle bir yatırım yaptılar. Ve bu yatırım köyümüze bir artı oldu. İnsanlarımız köye dönmeye başladı. İnsanlarımız köye tekrar ilgi göstermeye başladı ve bu 15 evin dışında başkaları da buraya gelip yatırım yapmaya başladı. Köyümüzde geçmişte olan hareketliliği tekrar kazandırmak istiyoruz. Gençlerimizin geçmişlerine sahip çıkmalarını dedelerinin topraklarına ve anılarına sahip çıkmalarını istiyoruz.

Soru:

Bolucan Köyündeki mezarların birçoğunun neden bu biçimde yapıldığı hakkında bir bilginiz var mı?

Cevap:

Bunun sebebi bizim köklerimiz. Orta Asya'dan kalan alışkanlıkların izleri bunlar. Gerçek Türk boylarından geliyoruz, bunun şahidi de mezar taşlarımızdır. Mezarlarımızın üzerinde insan figürleri, balballar ve doğa ile ilgili motifler de bulunmakta. Eskiden Şamanizm'de de doğaya çok önem verirmiş. At ve bir takım hayvan figürleri onlar için çok önemliymiş. Bu figürler hep bizim mezar taşlarımızda da görülmekte. Bunların yanında el yüz yıkamak için ibrik leğen gibi insanlarımızın eskiden günlük olarak kullandıkları eşyalar da mezarlar üzerine çizilmiş.

Soru:

Köydeki yeni mezarlar neden artık bu şekilde yapılmıyor?

Cevap:

Yeni mezarların da bu şekilde olanları var, ancak eskisi gibi taştan değil, mermerden yapılıyor. Yeni mermer taşların üzerine de eskisi kadar işçilik yapılmıyor. Keşke eskisi gibi yapılsa, devam etse çok iyi olur. Ama bunun devam etmesi için gereken usta günümüzde kalmadı. O yüzden ancak mermerden yapılabilir. Geçmişteki geleneği ancak bu şekilde devam ettirebiliyoruz.

Soru:

Bu mezar taşlarını yapan ustalar kimlerdi?

Cevap:

Bu taşları bizim köyden bizim muhtarın dedesi Süleyman Önay, Aşağı Mescit Köyünde bir usta ve Karcıören Köyünde, Gülağa diye bir usta yapardı bu mezar taşlarını. Bu taşlar zorluklarla çıkarılarak kağrı arabalarıyla köye getirilirdi. Taşlar geldiğinde usta genellikle burada mezarın olacağı yerin başında yapardı.

Soru:

Bu toplumun ve geleneğin insanla doğaya karşı bakışları nasıldır?

Cevap:

İnsanlar eskiden asla karakolluk olmaz kimse kimseyi öldürmezmiş. Zaten bizim inancımıza göre insan çok önemlidir. O yüzden saygı ve sevgiye çok önem veririz. Geleneklerimizde doğaya ve insana saygı önemlidir. Biz asla kimseye ne yaparsa yapsınlar aynı şiddette karşılık vermeyen saygı ve sevgi dolu bir toplumuz.

Röportaj 2. Alevi Dedesi Musa Kendigelen

Şekil 7.2: Alevi Dedesi Musa Kendigelen ile evinde röportaj.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Soru:

Bolucan Köyündeki mezarların birçoğunun neden bu biçimde yapıldığı hakkında bir bilginiz var mı?

Cevap:

Mezarlıkların çoğunda çeşit çeşit çizimler şekiller var. Bazılarında insan ve hayvan resimleri var. Oğuz Türkleri bilhassa doğudan gelirken, kendi boylarının, aşiretlerinin gelenekleri, adetlerini de beraberlerinde getirerek mezar taşları üzerine işlemişler. Şamanizm zamanından kalma adetler Anadolu Alevi-Bektaşî inancıyla devam ettirilmiş. Bunun yansımasını mezarlar üzerinde görebiliyoruz. Orta Asya'daki Şamanizm'de olduğu gibi bizim inanışımıza göre de insan doğadaki dört anasırdan (element) ve şeş cihetten (altı nesneden, yönden) yaratılmıştır. Bu dört anasır ateş, toprak, hava, sudur. Alevilerin gelenekleri kökenleri aslında eski Türklerin devamıdır. Bu bölgeye aşiretler halinde, boylar halinde Horasan'dan gelmişler. Bolucan'daki gibi pek çok yerde aynı mezarları yapmışlar. Bu gelenek o zamanlardan kalmadır.

Soru:

Bolucan'da yaşayanların hangi aşiretten, boydan geldiğini biliyor musunuz?

Cevap:

Zamanında Erzincan'ın Tercan ilçesinde dağlara yerleşmek zorunda kalmışlar. Orada uzun yıllar yaşadıkdan sonra türlü sebeplerden dolayı oradan da ayrılıp Bolucan'a yerleşmişler. Bu Balabanlarla Bolucanlılar aynı kökendir aslında. Bunlar Balaban'dan ayrılan Balçık Aşireti'nden geliyorlar. Geleneklerinde bu mezarlar ve üzerindeki motifler hep var.

Soru:

Bu mezarların kültür aktarımındaki önemini anlatır mısınız?

Cevap:

Bir toplumun geçmişini anlamak için mezar taşları bakılması gereken yerlerden birisidir. Her toplumun kendi örf ve adetleri, kendilerine has veya inançlarına özel bir ölü gömme geleneği vardır. İnsanlar eskiden ne yaşadılarsa neye inandırlarsa her şeyi mezar taşları üzerine de işlemişler. Bir sürü sembol ve şekil var, bunlar geçmişe ait çok şey anlatıyor.

Soru:

İnsanlar neden sembollerini bir iletişim aracı olarak kullanma yoluna gitmişlerdir?

Cevap:

Aşiretler zamanında Horasan'dan Anadolu'ya gelirken o dönemlerde hepsinin kendi aşiretine veya boyuna özel işaretleri varmış. Bu işaretleri hep bölgelerine sahip çıkmak için, kendilerinin olduğunu belli etmek için kullanmışlar. Bazı işaretleri de göç ederken, savaşa giderken yön bulmak için kullanmışlar. Mesela eskiden yıldızları ve güneşi takip ederek yönünü bulup giderlermiş. İşaretler, semboller hep ihtiyaçtan ortaya çıkmış. Doğada gördükleri ve kullandıkları bu güçleri de yeri gelmiş kutsallaştırmışlar. Bu sefer semboller ibadetlerinde de yer bulmuş. Mesela İslam dininde ay var, yıldız var, Hristiyanlarda haç var.

Röportaj 3. Bolucan Köyünde Doğup Büyüyen Adil Kaya

Şekil 7.3: Adil Kaya ile röportaj.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2019)

Soru:

Mezarlar üzerinde bulunan sembollerin hangi anlamlara geldiğini biliyor musunuz?

Cevap:

Amcamın (1 numaralı mezar) ve babamın (18 numaralı mezar) mezarında at sembolleri var. Amcam da çok iyi at binermiş. Müthiş cirit oynarmış. Mezarlardaki at sembolleri bu nedenle mezar taşları üzerine işlenmiş olabilir. Bazı mezarlarda ibrik, su kapları görüyoruz, insanlar onlarla temizlenirdi. Günlük hayattan semboller olarak tarak ve sofraya da var. Bunlar hep günlük hayatta kullanılan eşyalardı.

Bunun dışında çark sembolleri de bizim mezarlarda çok sayıda var. Eskiden, şimdiki gibi traktörler ve biçerdöverler yoktu. Bu nedenle insanlar üzerinde bir kol bulunan, çarkla çevrilerek çalıştırılan harman makinesini kullanırlardı. Köyde büyük önem taşırdı o makine. Çark motifleri o makineye ait çarkı sembolize ediyor. Çark emek demek çalışma demektir.

Bazı mezarların üzerinde ise bayraklı evler ve bayraklı kapılar da vardır. Bunlar devlet binaları ve devlet kapısını temsil ediyor olabilir. Bu insanlar vatanına

devletine bağlı insanlardı. Bu nedenle bayrak, ay ve yıldız motifleri devlet kapısı devlet dairesi olabilir.

Soru:

Mezarlarda bulunan at sembolü neyi ifade ediyor?

Cevap:

Mezarlar üzerinde bulunan bazı semboller ölen kişinin yaşamına dair bilgiler anlatıyor olabilir. Mesela mezar taşında at sembolü bulunanlar özel rahvan atları olan, çok iyi binici ve atlara önem veren kişilerdi. At, avrat, silah lafı boşuna söylenmemiş, bizimkiler de öyleymiş. Dedem İlbegi'nin özel, çok değerli, cins atları varmış. Çok önem verirmiş. Bu nedenle atlardan birine, o dönem bölgede bulunan çetelerden bir tanesi olan, Otuzun Çetesi göz koymuş ve adam göndererek ata el koymak istemiş. İlbegi direnmiş ve adam ona silah çekmiş. Ancak dedem atına o kadar düşkünmüş ki vurulma tehlikesini göze alarak atını teslim etmemiş. Adam kurşunuma acıyorum diyerek o an dedemi vurmamış ancak bu işin peşini de bırakmamış.

Daha sonra, çevre köylerden birindeki başka bir çetenin adamı olayı duyunca, atı korumak için dedemden birkaç günlüğüne kendisine vermesini, yardım edebileceğini söylemiş. Dedem ilk başta atı ona vermek istemese de daha sonra mecbur kalmış. Adam üç dört gün sonra atı geri göndermiş ancak dedem bir daha o ata binmemiş. Çünkü onu başkasına vermeyi kendisine, gururuna yedirememiş.

Röportaj 4. Bolucan Köyünde Doğup Büyüyen İsmail Akkaya

Şekil 7.4: İsmail Akkaya ile Bolucan Köyünde Röportaj.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Soru:

Bolucan Köyündeki mezarların birçoğunun neden bu biçimde yapıldığı hakkında bilginiz var mı?

Cevap:

Zamanında eskiler öyle yapmışlar işte. Bizde böyle bir gelenek vardı. Mezarların üzerinde silah sembolleri var, kılıç var, bıçak var. Her gün kullandıkları, önem verdikleri eşyaları da oraya çizmişler.

Soru:

Bu mezar taşlarını yapan ustalar kimlerdi?

Cevap:

Ustalar buraya Karcıören'den geliyordu. Hepsi iyi taş ustalarıydı. Buraya gelip çekiçle, murçla taşlara şekiller veriyorlardı. Taşı gidip oradan satın alıyorduk. Ustayla anlaşılıyorduk. Kağnı arabalarıyla taşları köye getiriyorduk. Daha sonra usta gelip burada mezar taşını yapmaya başlıyordu.

Soru:

Köydeki mezarların birileri tarafından çalınmaya ve tahrip edilmeye çalışıldığı doğru mu?

Cevap:

Üç-dört sene önce baktım 3 kişi mezarlığa gelmişti. İçlerinden birisi Mergüzarlıydı, diğerleri yabancıydı. Ben de yolun yukarısına doğru gidiyordum. Onları görünce, “hayrola hemşerim ne bakıyorsun” dedim. Bana “biz tarihi mezarları arıyoruz, burada birkaç tane çok eski olanlar var. Bunları söküp götüreceğiz” dediler. Ben de onlara “bizim mezarlarımızı kimse sökemez, nasıl geldiyse öyle gidin, muhtar arıyorum şimdi” deyince hemen kaçtılar.

Soru:

Mezarların korunması için bir çalışmada bulunuldu mu?

Cevap:

Koruma altına alınırsa çok iyi olacak. Ancak bu konuda pek bir şey yapılmadı. Devlete bir başvuru yapılmadı. Mezarların etrafındaki çitleri bile benim oğlum Muzaffer kendi parasıyla yaptırdı.

Soru:

60’lı yıllardan sonra köyde yaşayan insanların sayısı neden azaldı?

Cevap:

Bizim köy 90 haneli bir köydü, insanlar burada hep hayvancılıkla geçiniyorlardı. İyi kötü geçiniyorlardı. Daha sonra bir yıl on kişi, diğer yıl beş kişi gitti derken her sene göçler başladı. İstanbul’a, Bursa’ya, İzmir’e gidip dağıldılar. Bir süre sonra ise burada sadece üç hane kaldı. Herkes iş için, iş imkanlarından yararlanmak için göç etti. Sonra orada herkesin evi, arabası ve bir düzeni oldu.

Yıllar sonra bizim gençler toplandılar. Köyün harabe olduğunu söyleyip buna karşı önlem almak ve sahip çıkmak istediler. 15 kişi burada Ali Akkaş’tan tarla satın aldılar. Mühendis çağırıp baktırdılar. Daha sonra oraya 15 haneli bir site yapmaya başladılar. Bunu gördükten sonra köye ilgi tekrar arttı ve akın akın geri gelmeye başladılar. Şimdi tekrar köydeki hane sayısı artmaya başladı ve 45’e ulaştı.

8. BOLUCAN KÖYÜ'NÜN TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Sivas'ın Zara ilçesine bağlı olan ve Zara'nın 32 kilometre güney doğusuna kurulmuş olan Bolucan Köyü, haritada 39° 40' 13.8900" Kuzey ile 37° 59' 35.0628" Doğu koordinatlarında bulunmaktadır. Sivas şehir merkezine ise 84 kilometre kadar uzaktır. Yine aynı bölgede Bolucanla aynı isimde bir "nahiye" bulunmaktadır. Bu iki yer sıklıkla birbirine karıştırılmaktadır. Diğer yerin köyden çok daha sonra kurulduğu söylenmektedir.

Köy ilk ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak burada ilk ikamet edenlerin Ermeni aileler olduğu söylenmektedir. Daha sonra 1700'lü yılların sonlarında köyün şimdiki sakinleri buraya yerleşmiştir. İlk önce Erzincan'ın Tercan ilçesinin Simkörü (şimdiki adıyla Elmalı) Köyünden gelen bir aile buraya yerleşmiş daha sonra ise yine aynı yerden diğer aileler göç etmiştir. 1970'li yıllara gelindiğinde ise köyden İstanbul'a göçler yoğun bir şekilde başlamıştır. İlk önceleri bir süreliğine çalışmaya gidenler bir daha geri dönmeye başlamıştır. Bunun türlü sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, işsizlik, eğitim, elektrik, su, ulaşım gibi ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Köyün nüfusu her geçen yıl giderek azalmış ve kimse geçmişine ve mirasına sahip çıkmamaya başlamıştır. Buradaki mezar taşları da yok olmaya terk edilmiştir. Daha sonra köye insanların sahip çıkması ve tekrar ilgi görmesi için Mahmut Akbulut tarafından Bolucan Köyü Derneği kurulmuştur.

Köyün derneği sık sık toplantılar ve organizasyonlar düzenleyerek toplumun birbirinden uzaklaşıp kopmasına engel olamaya çalışmıştır. Daha sonra köyün yol, su ve elektrik ihtiyacının karşılanması için girişimlerde bulunulmuştur. 2000'li yılların başlarında ise kooperatif kurularak köye yatırım yapmak isteyenler tarafından yeni evler yaptırılmıştır. Bu yapılan evler öncü olmuş ve başkaları da tekrar ev yapmaya başlamıştır. Yok olmaya yüz tutmuş eski mezarların korunması için de seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Dernek tarafından etrafı çevrelenmiş ancak başka bir çalışma yapılamamıştır.

Şekil 8.1: Bolucan Köyü Google Earth uydu görüntüsü. (Yuvarlak içerisinde alınan alanda Bolucan Köyü Mezarlığı)

Şekil 8.2: Bolucan Köyü evleri.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

9. BOLUCAN KÖYÜ MEZARLIĞI FOTOĞRAFLARI VE SEMBOLLERİN İNCELENMESİ

Bolucan Köyü Mezarlar Üzerindeki Semboller				
Semboller	Mezar Sayısı	Baş Kısmı Fesli Olan Mezarlar	Baş Kısmında Balbal Bulunan Mezarlar	Baş Kısmında Gerdanlık Bulunan Kadın Mezarları
At	4	24	5	5
Bitki, ağaç ve çiçek	10			
Ay	12			
Yıldız	15			
Kuş	2			
Silah	7			
Gündelik eşya	11	İyi Durumda Denebilecek Mezar Sayısı	Orta Derece Hasarlı Mezar Sayısı	Çok Hasar Görmüş Mezar Sayısı
Uçak	2	9	15	10
Bayrak	9			
Saat	3			
Sofra	10			
Çark	12			
Güneş	20			
Ev	10			
İnsan	4			
Cami	4			
Kapı	7			
Yön Damgası	1			
Stunlar	3			

Şekil 9.1: Bolucan Köyü Mezarları üzerindeki semboller tablosu

9.1 Kuş Sembolleri

Şekil 9.2: Hamdi Kaya'nın mezarı üzerinde bulunan bina çatısındaki kuş sembolü.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Hamdi Kaya'ya ait 1 numaralı mezar taşının kuzeye bakan yüzünde bir ev ve evin çatısına konmuş kuş sembolü dikkat çekmektedir. Benzer kuş sembollerine Erzincan'da Çayırılı ilçesine bağlı Sarıgüney, Başköy, Verimli ve Çilhoroz köylerinde de rastlanmaktadır. Bunun yanında Anadolu'nun pek çok bölgesinde mezar taşları üzerinde kuş sembolleri görülmektedir. Araştırmacılar Türk mitolojisine göre mezarlarda bulunan kuş figürlerini Orta Asya'daki Türk toplumlarının inanışlarına göre yorumlamışlardır. Buna göre kuşlar tanrıyı, ruhları ve ruhların doğmamış hali ile ölen kişinin ruhunu temsil etmektedir. Orta Asya'dan Türkiye'ye kadar çeşitli araştırmalar ve fikirlere göre kuşlar pek çok efsaneye ve inanışa konu olmuştur (Çal, 2011:233).

Anadolu'da Alevi Bektaşi inanışına göre ise ruh ölümsüzdür ve farklı formlara bürünmektedir (Gürbüzöğlü, A. Rıza:148). Bu ölümsüz ruhun, ölü bedenden kuş gibi uçtuğuna inanılmaktadır. Hatta bu inanış nedeniyle ruhun uçabilmesi için bazı yerlerde ölü evinin pencereleri hemen açılmaktadır (Yıldız, 2004:5). 1 numaralı mezar taşının üzerindeki evi ve çatısındaki kuşu, ölümün gerçekleştiği evden kuş gibi uçan ruhu temsil ettiği şeklinde yorumlamak mümkündür.

9.2 Saat Sembolü

Şekil 9.3: Hamdi Kaya'ya ait mezar taşı üzerinde bulunan saat sembolü.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Saat sembolü 1, 6 ve 16 numaralı mezar taşları üzerinde görülmektedir. Mezarlardaki saatlerin İsmail Akkaya'nın da dediği gibi ölüm saatini gösterdiği düşünülmektedir. (Röportaj 4.) Bu duruma başka bir örnek olarak, mezarlarda ölüm saatinin sembol olarak kullanılmasına İzmir'in Bayındır ilçesinde Yakapınar Köyü'ndeki tahtacı mezarlarında da rastlanmaktadır (Biçici & Çetin, 2016). Ancak ölüm saati verilse de sembollerden ölümün gece mi yoksa gündüz mü gerçekleştiği anlaşılmamaktadır.

9.3 At Sembolü

Şekil 9.4: Hamdi Kaya'ya ait mezar taşı üzerinde bulunan at üzerinde kılıçlı adam sembolü.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Adil Kaya ile yapılan röportaja göre, Bolucan Köyündeki mezar taşlarından üzerinde at sembolü bulunan mezarlarda yatan kişinin yaşamında atlara düşkün olduğu, iyi bir binici olduğu ve köydeki en güzel atlardan bazılarına sahip olmasıyla ünlü olduğu anlaşılmaktadır. Atların Eski Türklerde ve geçmişte köydeki önemini anlatan Adil Kaya, dedesinin (19 Numaralı mezar) ve mezar taşında at sembolleri bulunan babası (18 numaralı mezar) ile amcasının (1 numaralı mezar) ata çok önem verdiğini ve çok kaliteli, özel atlara sahip kişiler

olduklarını ifade etmektedir. Öyle ki zamanında çeteler dedesi İlbeği Kaya'nın atına el koymak istemiş, ancak İlbeği vurulma tehlikesini göze almış ve atını teslim etmemiştir. Daha sonra atın peşine düşen çeteden paçasını kurtaramayıp atı kısa süreliğine alıp korumayı öneren başka bir çeteye atını teslim etmiştir. Birkaç gün sonunda atı geri verseler de İlbeği o ata bir daha binmek istememiştir. Bu olayda dedesinin atı namusu olarak gördüğünü ve başkasına vermek zorunda olmasını kabul edemediğini söyleyen Kaya, ayrıca amcasının da atlara önem verdiğini, çok iyi bir at binicisi olduğunu ve at üstünde çok iyi cirit oynadığını belirtmiştir (Röportaj 3).

9.4 6 yapraklı Çiçek Motifi

Şekil 9.5: Nazife Ergün'e ait 5 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan 6 yapraklı çiçek motifi.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Bolucan Köyünde bulunan mezar taşlarının hemen hemen hepsine yakınında bu motif bulunmaktadır. Altı yapraklı bir çiçeğe benzeyen bu motifi çalışmalarım sırasında çiçek olarak kabul edilmiştir. Ancak başka kaynaklarda benzeri motiflerin farklı anlamlara gelebileceği fark edilmiştir. Cavit Polat'ın makalesinde benzeri bir motif altı kollu yıldız olarak yorumlanmıştır (Polat, 2017:535).

Bu motifin hangi çiçeği temsil ettiği hatta bir çiçek mi olduğu da bilinmemekle beraber beyaz çiçekli kum zambağı ve papatya figürleriyle benzerlik göstermektedir. Bunlara ek olarak "Meksika Yıldızı" (Milla biflora) adı verilen ve Güney Amerika'

da görülen bir çiçek türüyle görünüş bakımından bire bir aynıdır (Guttiérrez, Terrazas, & Luna, 2017).

9.5 Güneş Sembolü

Şekil 9.6: 10 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan güneş sembolü.

Kaynak: (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Bölgede bulunan mezarların sadece bu tipte olanları değil, günümüzde standart olarak kabul ettiğimiz mezar tipleri de dahil tüm mezarların istisnasız doğu yönüne doğru baktığını göz önüne alırsak, bununla beraber birçok mezarda güneş motiflerinin bulunduğunu da hesaba katarsak, güneş ve güneşin doğuşunun bu kültürde büyük derecede önemli bir yere sahip olduğu sonucunu kabul etmemiz gerekmektedir.

Göktürk geleneğinde doğunun ve güneşin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Güneş ve ay figürleri önem taşımaktadır. Hazar ve ötesindeki kavimlerinde ay ve güneşe yeminler edildiği bilinmektedir (İnan, 1986:29). *“Göktürkler, yönlerini tayin ederken yüzlerini doğuya, yani güneşin doğduğu yöne dönerlerdi. Bunun için de doğuya ‘ilgerü’ yani ‘ileri’ demişlerdir. Oğuz Destanı’nda, sabahla birlikte güneşin çıkmasına da büyük bir önem verildiğinden bahsedilmektedir.”* (Gültepe, 2015:454). Şamanist eski Türklerde Güneşin kutsallığından ötürü balbalların da hepsinin yüzü doğu, kuzey doğu ve güney doğuya doğru dönüktür (Gumilev, 2006:127).

Güneş figürünün Anadolu'daki Alevi-Bektaşî inancında önemli bir tuttuğu bilinmektedir. Ayrıca köyde yaşayanlar ve mezarlarda yatan kişiler Alevî inancına mensup bir topluluğun parçası olan insanlardır. Anadolu'da Aleviler, Orta Asya'dan kalan bazı gelenekleri ve inanışları hala devam ettirmektedirler. Bu nedenle Alevi-Bektaşîlerde güneşin kutsallığı üstüne Irène Mélikoff, *“Atalarının yaşam tarzına hala bağlı öbür Orta-Asya Türk topluluklarında olduğu gibi, göçebe aşiret cemiyetlerinde görülen bir inançlar mozağının bir din senkretizminin, Bektaşî-Aleviliğın temel bir vasfını oluşturduğunu, onlar için ayrı bir dini saygı konusu olan Ali'nin de gerçekte, eski Türklerin Gök-Tengri'sinden başkası olmadığını fark ettim”* demiştir (Melikoff, 1993:17). Alevi-Bektaşî kültüründe güneş Hz. Ali'yi sembolize eden bir figürdür (Karamağaralı, 1970:94). Hatta Hz. Ali güneş sıfatındadır veya güneşin kendisidir denilmektedir. Öyle ki Tunceli' de bazı Alevilerin günün ilk ışıklarıyla beraber yüzlerini güneşe dönüp “Ya Hızır” diyerek secde ettikleri söylenmektedir (Polat, 2017:529). Mezar taşlarının baş kısımlarında balbal benzeri yapıların bulunduğu da göz önüne alındığında, güneş motiflerinin bulunması ve mezarların doğuya bakmasının kökeninde binlerce yıllık bir geleneğin, inancın izlerinin olabileceği, bunun yanı sıra alevî inancıyla birlikte eski Şaman inancının nasıl bir bütünlük, benzerlik gösterdiği sonucuna da varılabilmektedir.

9.6 Sofra, Yiyecek ve İçecek Sembolleri

Şekil 9.7: 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan sofrâ sembolü.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Masa üzerinde çaydanlık ve çay bardağı görülmektedir. Sofra, yemek, tabak, bardak ve benzeri eşya sembollerinin bulunması ölen kişinin hayattayken sürekli ikram eden, eli açık, misafirperver bir insan olduğu şeklinde yorumlanabilir (Danık, 1993:57). Bolucan Köyü'nde bulunan mezarlarda bu ve benzeri şekildeki semboller sıkça görülmektedir. Hem kadın hem de erkek mezarlarında benzeri şekiller görülebilmektedir.

9.7 Ağaç, bitki motifleri ve süslemeleri

Şekil 9.8: Nazife Ergün' e ait 5 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan ağaç motifi.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Mezar taşlarına yapılan bitkisel süslemeler tarih boyunca Anadolu'ya ait birçok kültürde görülmüştür. Hem İslamiyet öncesi hem de sonrasında bitkisel semboller her yerde işlenmiştir. Sümer, Hitit, Roma ve Bizans süslemelerinde de bitki ve ağaç motifleri bulunmaktadır (Sedes & Sal, 2012:65). Eski insanlar ilk çağlardan başlayarak günümüze kadar doğanın etkisinde kalmıştır. Doğadaki pek çok varlığa tanrısal güçler atfetmişlerdir. Doğada gördüğümüz bu figürlerden hangilerinin kutsallaşacağına da o toplumun yaşam koşullarıyla doğal çevresi etkilidir (Gündüz, 2005:15).

Şamanizm de dediğimiz eski Türk inancında da ağaç ve bitki sembolleri önemli bir yer tutmaktadır. Hayat ağacı olarak da bilinen bu ağaç şamanın ayin

yaparken tanrıya ve gök yüzüne ulaşmak için kullandığı basamakları sembolize etmektedir. (Karamağralı, 1970:97). Köydeki bazı mezarların üzerinde de hayat ağacı sembolleri rahatlıkla görülmektedir. Bolucan Köyü ve Anadolu'da başka yerlerdeki mezarların yanı sıra ülkemizde özellikle Anadolu Selçuklu döneminden kalma pek çok cami ve medrese duvarlarında bitkisel süsleme şeritleri bulunmaktadır (Ertunç, 2016:130). Buna örnek olarak Sivas Divriği'de bulunan Ulu Camiyi örnek verebiliriz. Caminin kuzey taç kapısında çok sayıda bitkisel süslemeler ve motifler bulunmaktadır. Hayat ağacı, çiçek, dal, lotus gibi bitki motifleriyle süslenmiştir (Bilginer, 2003). Anadolu'daki bu gelenek ölüm sonrası inancı da doğal olarak etkilemiştir. Bolucan Köyü mezarlarında görülen motifler benzer izler taşımaktadır. Bolucan Köyü Derneği kurucu başkanı Mahmut Akbulut'a göre buradaki mezar taşlarında bulunan sembollere, motiflere bakılarak geçmişten gelen geleneklerin izleri sürülebilmektedir. Aynı zamanda mezar taşları yapıldığı dönemin kültürü, inancı, ekonomik ve sosyal hayatları hakkında çok şey anlatmaktadır. Burada yatan geçmişi anlamak ve gelecek nesle geleneklerin aktarılması için mezarların üzerindeki sembollerin iyice incelenerek araştırılması önem kazanmaktadır. Bu mezarlarda bulunan bitki motifleri de geçmiş hakkında önemli veriler sunmaktadır (Akbulut M. , 2018).

Bolucan Köyü mezar taşlarında görülen bitki motifleri çeşitlilik göstermektedir. Bazı mezarlarda bitkilerin alt kısımlarında saksı şekilleri görülmektedir. Bu mezar örneklerindeki motifleri ise hayat ağacı değil saksı bitkisi olarak tanımlayabiliriz. Farklı yörelerdeki eski mezar taşlarında saksı bitkileri ve benzeri bitki süslemeleri genellikle kadınlara ait mezar taşlarında bulunmaktadır (Daş, 2010:121). Ancak burada pek çok mezar taşında benzeri formlar erkek mezarlarına da işlenmiştir. Köyün geçmişine dair doğaya ve bitkilere verilen önem mezar taşları üzerinde yoğun şekilde görülmektedir. Bu durumda sembolün inançsal boyutunun önemi anlaşılmaktadır. Bolucan Köyü mezarlığındaki pek çok mezarda bulunan bitki ve doğa motifleri inancın taşlara yansımalarıdır. Alevi-Bektaşî inancına göre ruh ölümsüzdür. Bu ölümsüz ruh yok olmaz sadece değişimlere uğrar. Tabiatdaki tüm öğeler gibi bitkiler de önemlidir. Çünkü ruhun önce maden olarak başladığı daha sonra ise bitkiye

dönüşüp sonrasında hayvana, son olarak insana dönüştüğü düşünülmektedir (Gürbüzöglü, 2011:148).

Bolucan Köyündeki mezarlarda bulunan bitki motiflerinin benzerlerine başka bölgelerde de rastlanmaktadır. Yine Sivas Zara'da bulunan başka köyler ve Sivas'ın İmranlı ilçesindeki köylerde, Kahramanmaraş'da, Erzincan ve Tunceli'de de rastlanmaktadır. Kahramanmaraş Keklikoluk Köyündeki mezarlar ise Bolucan'dakilerle çok yakın benzerlikler göstermektedir. (Polat, 2017) Ancak tüm bu bölgelerin dışında Anadolu'nun farklı bölgelerinde de mezarlar üzerinde benzer motifler görülmektedir. Örneğin, Aydın'ın Bozdoğan ilçesinde bulunan bazı mezar taşlarında benzer motifler görülmektedir. Bunlardan biri Demirci Kuyusu Mezarlığında bulunan Tavaslı Ahmed Oğlu Abdullah'a ait olan mezarın baş taşında bulunan altı yapraklı çiçek sembolüdür (Daş, 2010:127). Bolucan Köyündeki mezarlarda sıklıkla görülen bu sembolün bire bir aynısı, Anadolu'nun çok farklı bir köşesinde görülmektedir.

9.8 Silah Sembolleri

Şekil 9.9: Adil Kaya'ya ait 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan silah sembolleri.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Bolucan Köyü Mezarlığında bulunan çok sayıda mezar taşının üstünde silah sembolleri bulunmaktadır. Bu silahların bazıları kılıç, bıçak gibi türde silahlarken,

bazıları ise tüfek ve tabancadır. Mezarlarda silah figürleri Orta Asya'dan itibaren, Türk yurtlarında ve İslam toplumlarında sanatsal olarak kullanılan bir unsur olmuştur (Kanbarova, 2015:69). Cavit Polat'a göre mezar taşlarında silah motifleri bulunması, ölen kişinin yaşamında iktidar sahibi, güçlü ve kuvvetli bir insan olduğunu sembolize etmektedir (Polat Cavit, 2017:535). Bu yoruma göre silah sembolleri bulunan mezarlarda yatan kişileri yaşamında güç ve iktidar sahibi bir insan olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür.

9.9 Çark Sembolü

Şekil 9.10: Ali Karataş'a ait 2 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan çark sembolü.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Köylüler ve çiftçiler için çok büyük önem taşıyan harman savurma makinesinde bulunan çarklar Bolucan Köyünde mezarlar üzerine sembol olarak işlenmiştir. Eskiden biçer döverler olmadığı için Anadolu'da köylüler tarafından buğday, arpa, mercimek gibi ürünler ve buğdayın sapını ayırmak için kullanılmıştır. Aynı zamanda çark emeği temsil etmekteydi (Röportaj 3). Mezarlar üzerindeki çark sembolleri şekil olarak mezardan mezara farklılıklar göstermektedir. Kimi mezarlardaki çarklar, harman savunma makinesi çarkı gibi (Şekil 9.10) kimi mezar taşlarındakiler ise daha farklı biçimlerde olan çark sembolleridir. Fotoğraflanan sembollerin incelenmesi sırasında bazı mezarlarda bulunan çark,

tekerlek, güneş gibi sembolleri ayırt etmekte zorlandım. Emin olamamakla beraber fotoğraflanan 34 mezar taşının 12 tanesinde çark sembolü bulunmaktadır.

9.10 Gündelik Eşya Sembolleri

Bolucan Köyü mezarlığında bulunan mezar taşlarının pek çoğunda gündelik olarak kullanılan eşyalar ve çeşitli araç gereçlerin sembol olarak taşlara kazındığı görülmektedir. Mezar taşlarının üzerinde genelde köyde yaşayan insanların sıklıkla kullandığı, ibrik, cezve, tarak, tas, murç gibi motifler sıklıkla yer almıştır. Fotoğraflanan 34 mezarın 11 tanesinde gündelik eşyalar ve araç gereçlerin kullanıldığı görülmüştür. Bu sembollerin çoğunluğu ibrik, tas, leğen gibi su ile alakalı olan eşyalardan oluşmaktadır. Adil Kaya'ya göre mezarlarda kullanılan bu semboller temizlenmeyi göstermektedir. Köyde yaşayan insanlar temizlenmek için bu araçları kullanmışlardır. İnanç gereği bu motifler mezarlara yansıtılmıştır (Röportaj 3).

Şekil 9.11: 19 numaralı mezar taşı üzerinde bulunan ibrik ve tas sembolü.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

9.11 Bayrak, Kapı ve Bina Sembolleri

Şekil 9.12: 10 numaralı mezar taşında bulunan ay ve yıldız sembolü.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Şekil 9.13: Mehmet Ali Oğlu Hasan'a ait 8 numaralı mezar üzerinde bulunan bayraklı kapı sembolü.

Kaynak (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Tarihte eski çağlardan bu yana ay, yıldız ve güneşin yön gösterici olarak kullanıldığı veya inançları gereği kutsallaştırıldığı bilinmektedir. İslam dininde

de ay, hilal gibi sembollere çokça yer verilmiştir (Röportaj 2). Antik dönemde kozmolojiye büyük önem verilmiş, ay, yıldız gibi semboller Anadolu ve Türk kültüründe önemli bir yer tutmuştur (Somuncuoğlu, 2012).

Bolucan Köyü mezar taşlarında kullanılan ay ve yıldız sembolleri genellikle devleti, bayrağı temsil etmektedir. Bazı mezarlarda ay ve yıldız sade şekilde işlenmişken, bazılarında ise kapı sembolleri veya bina sembolleri ile birlikte kullanılmıştır. Kapı sembollerinin devlet kapısı demek olduğu, bayraklı binaların ise devlet daireleri, okul gibi kurumları temsil ettiği düşünülmektedir (Röportaj 3).

10. MEZARLARIN LİSTESİ, DETAYLARI VE ÇEKİM BİLGİLERİ

10.1 Hamdi Kaya, 1955- 1 Numaralı Mezar

(Doğu Yüzünde)

“HAMDİ KAYA

DOĞUM

TARİHİ

301

ÖLÜMÜ

1955”

Teknik Detaylar

- Mezar taşının kuzeye bakan kısmı AV Mode f:10 olarak sabah saat 08:01’ de, diğer yönleri ise AV Mode f:10 olarak saat 14:45, 15:00 arasında çekilmiştir.
- Fotoğrafların keskinliği artırılmış ve renkleriyle oynanmıştır.

Yazısı: (Mezar taşının kuzey yüzünde bulunmaktadır.)

“HAMDİ KAYA HEY DÜNYA KİMSEYE YOKTUR VEFA SENİN ŞERİNE
ALDANANLER ÇEKER CEFA KIL ŞEFAT YA MUHAMET MUSTAFA”

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Bölgede bulunan diğer pek çok mezar gibi bu mezarın da tabanı piramidi andırmaktadır. Dört katlıdır.
- Diğer tüm mezar örneklerinde olduğu gibi baş doğuya dönüktür.
- Yüzeyindeki aşınmalar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.
- Mezarın taban kısmı onarılmış ve altına beton dökülerek sağlamlaştırılmıştır.
- Mezarın baş kısmındaki fesli insan formunun üstünde fotoğraf yerleştirilmesi için bir alan bulunmaktadır. Fotoğraf zamanla yok olmuştur.

- Mezar taşının Batı yönüne bakan tarafında, Bolucan'daki diğer mezarlarda da sıkça görülen yuvarlak şekiller ve ay yıldız bulunmaktadır.

10.2 Ali Karataş, 1958- 2 Numaralı Mezar

(Batı Yüzünde)

(Azizoğlu Ali Karataş)

“Alikara

Taz

D.T 1930

Ö.T 1958”

Teknik Detaylar:

- Mezar Taşının Kuzeye Bakan Kısmı Fotoğrafları Av Mode F:11 Olarak Saat 08:40- 08:50 De Çekilmiştir.
- Diğer Yönler İse Saat 14:00 Sonrası Av Mode F:10 Olarak Çekilmiştir.
- Fotoğrafların Keskinliği Arttırılmış Ve Renkleriyle Oynanmıştır.

Yazısı: (Mezar Taşının Doğu Yüzünde Bulunmaktadır.)

“HEY DÜNYA KİMSEYE YOKTUR VEFA SENİN SİRİNE ALDANENLER
ÇEKER CEFA KIL ŞEFAT YA MAMET MUSTEFA”

Motifler, Semboller Ve Figürler:

- Bölgede Bulunan Diğer Pek Çok Mezar Gibi Bu Mezarın Da Tabanı Piramidi Andırmaktadır.
- Mezarın Fes Görünümlü Kısmı Ölünün Başını, Karşısındaki Diğer Uzun Kısım Ayaklarını Temsil Etmektedir.
- Diğer Tüm Mezar Örneklerinde Olduğu Gibi Baş Doğuya Dönüktür.
- Yüzeyindeki Aşınmalar Ve Tabanındaki Yıpranmalar Dışında Herhangi Bir Hasarı Bulunmamaktadır.

10.3 Kimliği Belirsiz, Hasar Görmüş Mezar Taşı, 1967- 3 Numaralı Mezar

1967’de Vefat

- Üzerinde sadece vefat tarihi yazılıdır.
- Hasar görmüş, daha sonra sıva ile onarılmaya çalışılmıştır.
- Kafa kısmı dışında mezarın orijinaline ait pek bir detay kalmamıştır.
- Baş kısmı doğuya bakmaktadır.
- Bölgedeki diğer pek çok mezarın aksine bu mezarın baş kısmı tamamen insan şeklindedir ve daha detaylıdır. Orta Asya’daki Balbal kültürünü anımsatmaktadır.

10.4 Rıza Arslan, 1964- 4 Numaralı Mezar

(Batı Yüzünde)

“1314

DOĞUMLU

ALİ OĞLU

RIZA ASLAN

1964D VEFAT

ETMİŞ

RUHUNA

BİR FATİHA”

Teknik Detaylar:

- Tüm yönleri AV Mode en az f:10 olarak saat 14:30 civarı çekilmiştir.
- Fotoğrafların keskinliği arttırılmış ve renkleriyle oynanmıştır.

Yazısı: (Mezar taşının kuzey yüzünde bulunmaktadır.)

“NE SEBİN NESLİ EVEL TAHRUHUNA LAYIK SÜREYİ KIL ŞEFAHAT EYLE
YA RESULLAH”

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Bölgede bulunan mezarların çoğunun aksine tabanı piramit şeklinde değil dairesel ve sekizgen biçimde katlar halinde yükselmektedir.
- Diğer örneklerdeki gibi baş kısmı yüzünü doğuya çevirmiştir.
- Üzerindeki yazıların ve motiflerin üzerinde boya mevcuttur.
- Yüzeyindeki aşınmalar dışında herhangi bir hasarı bulunmamaktadır.
- Pek çok mezarda bulunan 6 yapraklı çiçek motifinin aynısı mezar taşının kuzey yüzünde bulunmaktadır. Çiçeklerin ortasında, üzerinde yaprakları bulunan bir dal motifi de bulunmaktadır. Taşın kenarları da üçgen formunda desenlerle süslenmiştir. Mezar taşında tüm renkler kırmızı yeşil ve mavidir.

10.5 Nazife Ergün, 1953- 5 Numaralı Mezar

“1953 VEAT-
İKARİSİNA-
ZİFEERGU-
NVEFATETM-
İSELLAHR-
AHMETEYI-
ESİNAMİN-
BUNUYAZ-
ANKASIM”

Teknik Detaylar

- Mezar taşının tüm yönleri öğle saatinden sonra f:10 Av modunda çekilmiştir.
- Mezarın kimliği yazıların karışıklığından dolayı anlaşılamamış, fotoğraf üzerinde efekt oynamalarıyla okunulmaya çalışılmıştır.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Tabanı üç kat piramit şeklindedir.
- Baş kısmı tüm mezarlardaki gibi doğuya dönüktür.
- Baş kısmındaki heykel formu bir kadına ait olduğundan fesli erkek mezarlarının aksine kadın hatlarını andırmaktadır.

- Mezar taşı yüzeyindeki aşınmalar dışında iyi durumdadır.
- Üzerinde, bölgede çoğu mezar üzerinde bulunan çiçek motifi, hayat ağacı, kemerli bir mimari yapı ve çapraz çizgili işlemler bulunmaktadır.

10.6 Gülali Akkaya, 1947- 6 Numaralı Mezar

(Batı)

(Gülali Akkaya)

“947

HUSEY-

INBİNİ-

VEİFA-

TETMİSAL-

LAHRAHMET”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının güneye ve batıya bakan yönleri Av mode f:20 ile çekildi.
- Gölgede kaldığı için flash kullanıldı

Motifler, Semboller ve Figürler

- Tabanı piramit şeklinde üç kat piramit şeklinde yükselmektedir.
- Baş kısmı fes görünümlü ve doğuya dönüktür.
- Yüzeyinde aşınmalar ve taban kısmında hasarlar bulunmaktadır.
- Üzerinde yuvarlak diskler, Türk bayrağı, çizgisel süslemeler ve bir çerçeve bulunmaktadır.
- 1 ve 16 numaralı mezarlarda olduğu gibi saat motifi bulunmaktadır.

10.7 Mehmet Ali Oğlu Hasan,1948- 7 Numaralı Mezar

(Mehmet Ali Oğlu Hasan)

Doğu Yönünde 948 tarihi yazmaktadır.

Yazısı: (Mezar taşının kuzey yüzünde bulunmaktadır.) “Ruhune El Fatihe Ezrail Geldi Cane”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının Kuzey ve Batı yönü Av modu, f.8 ve f.20 olarak saat 15:40 civarında çekilmiştir.
- Doğu ve Güney yönleri ise Av modu f.10 olarak çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Tabanı 4 kat piramit şeklindedir.
- Mezarın baş kısmındaki figür fesli soyut insan formu değil, balbal görünümlü insan suretidir.
- Baş kısmı doğuya bakmaktadır.
- Yüzeyinde aşınmalar ve tabanında kırıklar bulunmaktadır.
- Üzerinde tabanca, ay ve yıldız, camii, ev, hayat ağacı, at üstünde adam ve gaz lambası motifleri bulunmaktadır.

10.8 Bali Oğlu Mustafa, 1947- 8 Numaralı Mezar

(Batı yönünde)

“947

BALI

OĞLU

MUSTAFA

VEFAT ET

MİŞALAH

RAHMET

EYLESİN”

Teknik Detaylar:

- Kuzey Yönü: Av modu f.11
- Güney Yönü: Av modu f.20, saat 15:54
- Doğu Yönü: Av modu f.8 saat 15:43
- Batı Yönü: Av modu f.20 saat 15:45 de çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Tabanı üç katlı piramit şeklinde yükselmektedir.
- Fesli baş kısmı doğuya dönüktür
- Üzerinde güneş, yıldız, ev, çizgisel süslemeler, Türk Bayrakları arasında bir çerçeve motifi bulunmaktadır.
- Yüzeyinde ve tabanında yıpranmalar mevcuttur.
- Üzerindeki yazılar sonradan boyanmıştır.

10.9 Gülali Tunç, 1955- 9 Numaralı Mezar

(Batı Yönünde)

“İSMAİL

OGLU

GUL

ALİ

TUNC”

Doğu yönünde ise 1955 tarihi yazmaktadır.

Teknik Detaylar:

- Güney ve Batı yönleri Av modu f.20 olarak çekilmiştir.
- Doğu yönünde motifleri ortaya çıkarmak için flash ile Av modu, f.10, f.20, f18 olarak çekim denenmiştir.
- Kuzey Yönü ise Av modu, f.18 ve f.20 olarak çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Tabanı üç katlı piramit şeklindedir.
- Baş kısmı fesli insan formunda ve doğuya dönüktür.
- Üzerinde yıldız motifi ve mezarlıktaki diğer mezarlardan biraz daha farklı çizgisel süslemeler bulunmaktadır.
- Doğu yüzünde ve kuzeye bakan kısmındaki bazı motifler yüzeyindeki aşınmalar nedeniyle anlaşılamamıştır.

10.10 Kimliği Belirsiz Mezar, 1956- 10 Numaralı Mezar

Ölüm tarihi olarak 1956 yazmaktadır. Yazıların yanlış yazılmış olması ve büyük kısmının aşınmış olmasından dolayı mezarın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Kuzeye bakan kısmının çekimleri motiflerin ışığın açısından dolayı daha rahat görülebilmesi için saat sabah 9:33' de çekilmiştir.
- Diğer yönler ise öğleden sonra çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Baş kısmı Bolucan'daki kadın mezarlarındaki gibi daha yuvarlak hatlı olmasından dolayı mezarın bir kadına ait olduğu düşünülmektedir.
- Tabanı üç katlı piramit şeklinde yükselmektedir.
- Üzerinde diğer mezarlardan daha farklı bir güneş motifi bulunmaktadır.
- Çizgisel süslemeler, disk benzeri motifler ve ay, yıldız bulunmaktadır.

10.11 Dilber Ergün, 1953- 11 Numaralı Mezar

“1953 dEVE-
LİKARİSİdİ-
LBERERĞÜN
VEFATETM-
İŞELLAHRA-
HMETEYLES-
İNAMİNARI-
KLISULEYM
ANHUSTA”

Teknik Detaylar:

Mezar taşının Batı yönü, Av modu olarak f.8, 11 ve 13 çekildi. Diğer yönler ise f.11 ve f.8 olarak saat 15:00 de çekildi.

Motifler, Semboller ve Figürler

- Tabanı dört kat piramit olarak yükselmektedir. Tabanın ilk iki katı sonradan beton ile onarılmıştır.
- Mezarın baş kısmı diğer kadın mezarlarında olduğu gibi daha yuvarlak hatlı ve fessizdir.
- Baş kısmının yüzü doğuya dönüktür.
- Mezar taşının üzerinde üçgen ve çizgili süslemeler, çiçek, kemerli yapı, ev, ay, yıldız ve dairesel disk benzeri motif bulunmaktadır.

10.12 Süleyman Akkaş ve Kemal Akkaş, 1947- 12 Numaralı Mezar

Doğuya bakan kısmında;

“947 AKA-
ŞSULEY-
MANFA-
NİDEN-
BEKAY-
ER EHLT-
ET MİŞ”

Batıya bakan kısmında;

“KMAL-
BİRG-
ULİDİM-
BITİM-
YALAN-
DUNYA-
SANANE-
ETTİM”

Dede ve torun iki kişi aynı mezara gömüldüğü söylenmektedir. Bu nedenle iki farklı isim ve yazı bulunmaktadır.

Teknik Detaylar:

- Doğu yönü, Av modu f.8 olarak çekilmiştir.
- Batı yönü, Av modu f.10 olarak çekilmiştir.
- Diğer yönler ve genel çekim, Av modunda f.15 ve f.20 'de çekilmiştir.

Semboller, Motifler ve Figürler:

Mezar taşının tabanı üç katlı piramit olarak yükselmektedir. Üzerinde Türk bayrakları, üçgen şekilde çizgisel süslemeler, güneş, yıldızlar ve diskler veya gezegen motifleri yan yana bulunmaktadır. Mezarın baş kısmı fesli ve doğuya doğru bakmaktadır. Mezar taşının yüzeyinde aşınmalar, tabanında onarılmış kırıklar bulunmaktadır.

10.13 Mehmet Oğlu Aziz, 1947- 13 Numaralı Mezar

Batıya bakan yüzünde,

“947-

MEM-

ETBİNİ-

AZİZVE-

FATET-

MİS AL-

AHr AH-

METEy”

Teknik Detaylar:

Mezar Taşının kuzeye ve doğuya bakan yüzü Av modunda f.8 olarak, güneye bakan kısmı f.15, batıya dönük kısmı ise f.20 diyafram ile çekilmiştir.

Semboller, Motifler ve Figürler:

Mezarın taban kısmı beş katlı piramit şeklinde yükselmektedir. Üzerinde çizgili üçgen süslemeler ve iki yanında Türk bayrağı olan bir çerçeve bulunmaktadır. Mezar taşının doğuya doğru dönük olan kısmında ay, yıldız, disk veya güneşe benzeyen, diğer örneklerde de sıkça görülen dairesel motiflerden bulunmaktadır.

Mezar taşının güneye dönük kısmında ise yine çizgili üçgen süslemelerin ortasında güneş ve çevresindeki diskler görülmektedir. Mezarın baş kısmında yüzü doğuya doğru dönük fesli kafa bulunmaktadır. Mezar taşının yüzeyindeki aşınmalar ve tabanındaki ufak kırıklar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.

10.14 Hüseyin Oğlu Ali, 1947- 14 Numaralı Mezar

“947-

HUS-

?NBI-

??NBİ-

??ALİ-

VEFAT-

ETMİS-

ALAHr“

Soru işareti ile belirtilen harfler, yazının bulunduğu kısım hasar gördüğünden okunamamıştır. Ancak orada “HUSEİN BİN ALİ” yazdığı tahmin edilmektedir.

Teknik Detaylar:

Mezar taşının kuzeye bakan kısmının çekimlerinde Av modu f.8 diyafram, batı ve güney kısmında ise f.20 diyafram kullanılmıştır.

Semboller, Motifler ve Figürler:

Mezarın tabanı dört katlı piramit şeklindedir. Tabanın üzerinde ve çevresinde beton ile onarmalar mevcuttur. Mezar taşının baş kısmında fes bulunmaktadır. Üzerinde çizgili üçgen süslemeler ve ortasında Türk bayrakları arasında bir çerçeve bulunmaktadır. Doğruya doğru bakan kısmının üzerinde bina motifi görülmektedir. Ancak aşınmadan dolayı binanın üstündeki çizimler anlaşılabilir değildir. Mezarın diğer bir yüzünde ise ortada güneş ve çevresinde yıldız motifleri görülmektedir.

10.15 Veli oğlu Veli, 1947- 15 Numaralı Mezar

(Batıya Bakan Kısımda)

“947

VELİ

BİNİ

VELİV

EFATE

TMİSA

LAHrA”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye bakan kısmı Av modu f.11 diyaframla çekilmiştir.
- Güney yönüne dönük yüzü f.20 diyafram ile çekilmiştir.
- Doğuya bakan kısmı ise f.8 diyafram ile çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının taban kısmı üç katlı piramit olarak yükselmektedir.
- Mezarın baş kısmındaki fesli insan başı formundaki figür doğu yönüne bakmaktadır.
- Mezar taşının doğuya bakan kısmında bina motifi ve binanın üstünden gök yüzüne doğru yükselen dairesel bir motif görülmektedir.
- Mezar taşında diğer motifler olarak, çizgili üçgen süslemeler, iki tarafında yıldızlar olan bir çerçeve ve güneş motifi bulunmaktadır.
- Üzerindeki aşınmalar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.

10.16 Gül Ali Demir, 1955- 16 Numaralı Mezar

(Doğuya Bakan Yüzünde)

“GÜLALİ

DEMİR

DOGUM

U319

OLUM

1955”

Yazısı: “GÜL ALİ DEMİR HEY dÜNYA KİMSEYE YOKTUR VEFA SENİN-
SİRİNE ALdANANLER ÇEKER CEFA KIL ŞEFAT YA MUHAMET”

Teknik Detaylar:

- Kuzeye bakan yönü f.11 Av modu olarak saat 11:55 de çekilmiştir.
- Öğleden sonra ise doğu yönü Av modu f.8 ve güney kısmı f.20 diyaframda çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Taban kısmı beş katlı piramit şeklindedir.
- Baş kısmının hatları ve üzerindeki motifler, yazısı, 1 numaralı mezarla bire bir benzerlik göstermektedir. Bu nedenle aynı usta tarafından yapılmış olabilecekleri düşünülmektedir.
- Mezar taşında, at üstünde adam, çiçek veya güneş olabilecek dairesel motifler ve çatısında kuş olan bir ev motifi bulunmaktadır.
- 1 ve 6 numaralı mezar mezarlarda olduğu gibi bu mezar taşının doğuya bakan kısmında ölüm saatini gösteren bir saat motifi bulunmaktadır.
- Mezar taşı yüzeyindeki bazı yıpranmalar dışında hasarsız ve iyi durumdadır.

10.17 Yusuf Oğlu Mahmut, 1958- 17 Numaralı Mezar

(Doğu yönüne bakan kısımda)

“YUSUF

OGLU

MAMUT

GUL

D.T 1301

OLUM

1958”

Yazısı: (Batıya bakan kısımda) “RUH UNE- EL FATİ- HE KİL- ŞEFAT YA- MAHMET- MUSTEFA”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye bakan kısmı Av modunda f.11 diyafram olarak çekilmiştir.
- Doğu yönü f.8 diyaframla çekilmiştir.
- Güneye bakan kısmı ise f.20 ile çekilmiştir

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Bu mezarda, diğer numaralandırılmış örneklerin pek çoğunda bulunan altı yaprağı olan çiçek motifi ile ay ve yıldız, çizgili üçgenler, ev ve Türk bayrağı motifleri bulunmaktadır.
- Üzerinde ev motifi bulunan diğer mezarların aksine bu mezarın üzerindeki ev motifinin üstünde kuş veya göğe yükselen başka bir motif bulunmamaktadır.
- Baş kısmı fesli insan kafası şeklindedir ve doğuya dönüktür
- Taban kısmı üç katlı piramit olarak yükselmektedir.
- Yüzeyindeki yıpranmalar ve taban kısmında kırılmalar bulunmaktadır.

10.18 Adil Kaya, 1938- 18 Numaralı Mezar

Adil Kaya,1938

Üzerinde Arapça yazılar bulunan eski mezarlardandır. Kimlik tespiti köylülerin yardımı ile gerçekleşmiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının tüm fotoğrafları Av modunda f.8 diyafram olarak çekilmiştir.
- Çekimler ışığın yumuşak olduğu akşam üstü saatlerde gerçekleştirilmiştir.
- Işığın diğer mezarların çekimlerine göre daha yumuşak oluşu, motiflerin daha rahat görülmesini sağlamıştır.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Baş kısmındaki heykel, İsmail Akkaya'nın dediğine göre insan tahribatı sonucu kırılmıştır. Mezarlıkta bulunan kırılmış kafa heykelinin bu mezara ait

olduğu tahmin edilmektedir. Bu heykel balbal gibi somut şekilde insan yüzüne sahiptir.

- Mezar taşının taban, baş ve ayak kısımları beton ile yeniden birleştirilerek onarılmıştır.
- Mezar taşının üzerinde, birbirine bir şeyler uzatan karşılıklı iki insan motifi, at üstünde insan ve at motifleriyle tüfek, tabanca motifleri bulunmaktadır.
- Mezar taşının baş kısmında bir el motifi, fotoğraf yerleştirilmesi için açıldığı tahmin edilen kare biçiminde bir bölüm ve kaşığa benzer bir motif bulunmaktadır.
- Mezar taşının güney yüzünde bulunan uçak benzeri motifler ve camii benzeri yapı dikkat çekmektedir. Uçak benzeri bu motifler cami benzeri yapının üzerinde ve içinde de mevcuttur.
- Mezarın ayak kısmının hemen altında aşınmadan dolayı silinmek üzere olan ve okunamayan bir yazı bulunmaktadır.

10.19 İlbegi Kaya, 1936- 19 Numaralı Mezar

İlbegi Kaya, 1936

Üzerindeki yazılar Arapçadır. Kimlik tespiti köylüler yardımıyla gerçekleşmiştir. Yıprandığı için yazıların çoğu silinmiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının doğu ve güney yönüne bakan kısımları Av modu f.8 diyaframda çekilmiştir.
- Batı yönü Av modu f.16 kuzeye bakan kısmı ise f.20 diyaframla çekilmiştir.
- Fotoğraflar güneş ışığının daha yumuşak olduğu akşam üstü saatlerde çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının piramit tabanı betonla sonradan onarılmış ve düz bir hal almıştır.
- Mezar taşının fesli kısmı doğuya doğru bakmaktadır. Bu kısmın üzerinde eski yazılar mevcuttur.
- Mezar taşının kopan baş ve ayak kısmı tekrar yapıştırılarak onarılmıştır.

- Mezar taşının doğu yüzünde kocaman bir çarpı işareti bulunmaktadır.
- Güneye bakan kısmında altı yapraklı çiçek, tüfek, tabak, ibrik, tas, tarak gibi motifler bulunmaktadır.
- Mezar taşının kuzeye bakan kısmında ise, sofranın üstünde bardaklar ve tabaklar, ibrik, altı yapraklı çiçek motifleri ile çeşitli geometrik süslemeler bulunmaktadır.
- Mezarın üzerinde gündelik kullanılan eşya motifleri ağırlıklıdır.

10.20 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 20 Numaralı Mezar

Üzerinde okunabilir hiçbir yazı bulunmamaktadır. Kime ait oldu veya cinsiyeti tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Tüm yönleri Av modu f.8 diyaframda çekilmiştir.
- Mezar taşının gölgede kalması sayesinde, öğlen saatlerinde dahi çekim gerçekleştirilebilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının piramit tabanı iki katlıdır. Ancak zemini sonradan betonla onarıldığı için diğer katların yok olduğu düşünülmektedir.
- Mezarın baş ve ayak kısmı kırılmıştır.
- Kuzey yönüne bakan kısmının ortasında büyük bir altı yapraklı çiçek ve çevresinde üçgen süslemeler mevcuttur.
- Güney yönünde ise tepsi üzerinde sofranın, tarak, altı yapraklı çiçek motifleri ve daire şeklinde bir motif bulunmaktadır.
- Mezar taşının batıya dönük kısmında büyük bir çarpı işareti ve onun üzerinde aşınmalardan dolayı silinmiş bir motif bulunmaktadır.

10.21 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 21 Numaralı Mezar

Üzerinde aşınmadan dolayı silinmiş bir tarih bulunmaktadır. Kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzey ve doğuya bakan kısımları Av modu f.8 diyafram olarak akşam üstü saatlerde çekilmiştir.
- Batı ve güney kısımları ise yine akşam üstü Av modu f.22 diyafram ile çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının kuzeye bakan tarafında tüfek, tabanca, çark, ibrik gibi motifler ile üçgen süslemeler bulunmaktadır.
- Güneye bakan yüzünde ise çark, disk veya güneş olarak yorumlayabileceğimiz motifler bulunmaktadır.
- Mezar taşının doğu ve batı yüzünde hayat ağacı ve yine güneş, çark veya disk olarak yorumlayabileceğimiz dairesel motifler bulunmaktadır.
- Mezar taşının baş, ayak, taban kısmı onarılmış ve yeniden yapılandırılmıştır.
- Zemini betonla doldurulduğu için piramit kısmı yok olmuştur.
- Baş kısmı fesli olduğu için mezarın bir erkeğe ait olduğu düşünülmektedir.

10.22 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 22 Numaralı Mezar

Üzerinde yazı bulunmamaktadır. Bu nedenle kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye bakan kısmı Av modunda f.10 ve f.14 diyafram olarak çekilmiştir.
- Güneye bakan kısmı ise Av modu f.8 diyaframda çekilmiştir.
- Çekimler sabah erken saatlerde gerçekleştirilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Baş kısmı fesli olduğu için mezarın bir erkeğe ait olduğu düşünülmektedir.
- Taban kısmı diğer mezarlara göre daha düzdür.
- Mezarlıktaki en eski mezarlardandır. Yüzeyinde aşınmalar çok fazladır.
- Mezar taşının kuzeye yönüne bakan kısmında altı yapraklı çiçek, çark, ay ve yıldız motifleri bulunmaktadır.
- Güney yönünde ise sofraya ve yine altı yapraklı çiçek bulunmaktadır. Mezar taşının bu yüzü çok fazla aşındığı için diğer motifler silinmiştir.

10.23 Mehmet Ali- 23 Numaralı Mezar

(Mezar taşının kuzeye bakan kısmında yazmaktadır.)

Üzerinde sadece “MEHMET ALİ DOĞUMU” yazmaktadır.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzey yönü Av modunda f.20 ve f.22 diyafram olarak sabah saatlerinde çekilmiştir.
- Mezar taşının doğuya bakan kısmı ise Av modu f.22 diyaframla sabah saatlerinde çekilmiştir.
- Mezar taşının doğuya bakan kısmı ve yüzü doğuya dönük balbal kısmı, sabah saatlerinde güneş ışıklarını tam karşıdan aldığı için motifler pek anlaşılammıştır.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının tabanı üç katlı piramit olarak yükselmektedir.
- Mezarın baş kısmı balbal şeklinde insan suratına sahiptir. Diğer tüm mezarlarda olduğu gibi yüzü doğu yönüne doğru dönüktür.
- Mezar taşının kuzeye bakan yüzünde çizgili üçgen süslemeler ile geçit benzeri bir şekil ve üzerinde ay, yıldız motifi bulunmaktadır.
- Balbalın altındaki yazı tam olarak okunamamıştır.
- Yüzeyindeki yıpranmalar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.
- Mezar taşının doğu yüzünde silinmek üzere olan ibrik benzeri bir motif ile yukarısında tabak olarak düşünebileceğimiz bir motif bulunmaktadır.

10.24 Mehmet Ali Karısı Altun, 1970- 24 Numaralı Mezar

(Baş kısmında bulunmakta)

“1914

1970

M. ALİ

KARISI

ALTUN”

Teknik Detaylar:

Mezar taşının tüm yönleri Av modu f.20 ve f.22 diyafram olarak sabah erken saatlerde çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşı diğer taş mezarların aksine kalıp dökülerek betondan yapılmıştır.
- Üzerinde hiç motif yoktur.
- Baş kısmı diğer mezarlar gibi değildir. Daha düzdür.
- Mezar taşının tabanı üç katlı piramittir.

10.25 Kibar Akyol, 1953- 25 Numaralı Mezar

(Batı yüzünde bulunmaktadır.)

“1958

KİBAR

AKYOL”

Baş kısmının altında 953 yazmaktadır.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye yönü Av modu f.20 diyaframda çekilmiştir.
- Doğuya bakan kısmında ise Av modunda f.36 diyafram kullanılmıştır.
- Mezar taşının batı ve güney yüzü Av modu f.8 olarak çekilmiştir.
- Çekimler sabah erken saatlerde gerçekleşmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının baş kısmı diğer kadın mezarlarındaki gibi daha yuvarlak hatlara sahiptir.
- Baş kısmı hepsindeki gibi doğuya dönüktür.
- Baş kısmının boynunda gerdanlık motifi bulunmaktadır.
- Tabanı üç katlı piramittir.
- Mezar taşının kuzey yüzünde, üzerinde Türk bayrağı olan bir ev, kubbesinin üstünde ay olan bir camii ve ortada vazo içinde papatya motifleri bulunmaktadır.

- Mezar taşının güneye bakan kısmında çark veya güneş olarak yorumlayabileceğimiz motifler ile üçgen süslemeler bulunmaktadır.
- Batı yüzünde ay motifi bulunmaktadır.
- Mezarın doğu yönüne bakan kısmında ise vazoda papatyalar ve üzerinde çark veya güneş diyebileceğimiz sembollerden bulunmaktadır.
- Mezarın zemininde ciddi hasarlar bulunmaktadır.

10.26 Kimliği Belirsiz, Aşınmış, Çok Eski Mezar- 26 Numaralı Mezar

Mezarlıktaki en eski mezarlardan birisidir. Hatta en eski olanı gibi görülmektedir.

Mezarın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzey, güney ve batı yönüne bakan kısmı Av modunda f.8 diyafram ile çekilmiştir.
- Doğuya bakan yüzü ise Av modu f.16 diyaframdır.
- Fotoğraflar sabah saat 08:00'da çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının tabanı iki kat olarak yükselmektedir.
- Baş kısmı feslidir ve doğu yönüne doğru bakmaktadır.
- Mezar taşı çok eski olduğundan üzerinde hiçbir motif görülememektedir.
- Yüzeyinde ciddi yıpranmalar ve ayak kısmında kırık bulunmaktadır.
- Baş kısmında fes bulunduğundan mezar taşı bir erkeğe aittir.

10.27 Cemal Can, 1958- 27 Numaralı Mezar

(Mezar taşının batıya bakan yüzünde bulunmaktadır.)

Batı yönünde yazan yazı aynen şu şekildedir:

“1958

CEMAL

CANIN

VEFATI

RUHİNE

FATİHE”

Teknik Detaylar:

Mezar taşının tüm yönleri ve genel çekimi Av modunda f.8 diyafram ile sabah saat 08:13-08:20 arasında çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar Taşının kuzeyinde ay ve yıldız motifi ile üçgen süslemeler bulunmaktadır.
- Güneye bakan kısmında ise güneş motifi ve çizgili üçgen şeklinde süslemeler görülmektedir.
- Doğuya yönünde güneş, iç içe geçmiş dört kare motifi ve üçgenler bulunmaktadır.
- Mezar taşının üzerindeki yazılar ve motifler yeşil renkle boyalıdır.
- Mezarın tabanı üç katlı piramit şeklindedir.
- Zemin kısmına sonradan beton döküldüğü için tabandaki bazı katların yok olduğu sanılmaktadır.
- Mezarın baş kısmında fes bulunmaktadır.
- Herhangi bir hasarı bulunmamaktadır.

10.28 Mahmut Kızı Seyhan Hanım, 1966- 28 Numaralı Mezar

(Doğu yönünde bulunmaktadır.)

Yazı olduğu gibi şu şekildedir:

“DOĞUM

T.1337LI

V197966

MHAMUT

KIZI SEY

HAN HANIM

R. FATİYA”

Yazısı: (Güneye bakan kısmındadır.)

“GELDİ GÜL GİTİ BÜL BÜL”

“BEN SAĞIKAN KİMETİMİ BİL ÖLDÜKTEN SONRA İSTER AĞLA
İSTERSEN GÜL”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye bakan kısımları Av modunda f.18 diyafram ile çekilmiştir.
- Batı yönünde Av modu f.8, f.18, f.22 diyafram kullanılmıştır. Flash kullanılmıştır.
- Doğu yönüne bakan yüzünde Av modu f.36 diyafram kullanılmıştır.
- Güney kısmı ise Av modu f.8 diyafram ile çekilmiştir.
- Fotoğraflar sabah saat 08:30 civarlarında güneş ışıkları yumuşakken çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının üzerindeki yazılar ve bazı motifler yeşil renkle boyanmıştır.
- Tabanı dört katlı piramit şeklinde yükselmektedir.
- Zeminine beton dökülmüştür.
- Baş kısmı diğer kadın mezarlarında olduğu gibi daha yuvarlak hatlıdır ve boynunda gerdanlığı bulunmaktadır. Yüzü doğuya dönüktür.
- Mezar taşının kuzeyinde çark motifi ile süslemeler bulunmaktadır.
- Güneye kısmında ise yemek masası üstünde çaydanlık, çay bardakları ve çiçekler bulunmaktadır.
- Masa motifinin altında kuş veya ibrik benzeri bir motifle tas şeklinde motif bulunmaktadır.
- Mezar taşının batı yüzünde çiçek, ay ve yıldız bulunmaktadır.
- Mezar taşında yıpranma veya hasar bulunmamaktadır.

10.29 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 29 Numaralı Mezar

Baş kısmının üzerinde eski yazılar bulunmaktadır. Anca bu yazılar aşınmış ve okunamaz haldedir. Bu nedenle mezarın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye ve batıya bakan yüzü, Av modu f.8 diyafram olarak çekilmiştir.
- Mezar taşının güney yönüne bakan kısmı Av modunda f.8, f.22 ve f.29 diyaframla çekilmiştir.
- Doğu yüzündeki motiflerin çekimleri ise Av modu f.36 diyaframla gerçekleştirilmiştir.
- Fotoğraflar sabah 09:00 saatlerinde çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşı, Bolucan Köyü'ndeki diğer bazı 1930'lu yıllara ait mezarlarla benzer şekillidir. O yıllara ait olanlar anlaşılabilir. O yıllara ait olanlar anlaşılabilir.
- Tabanı diğer mezarlara göre daha düzdür. Tek katlıdır.
- Mezar taşının kuzey yüzünde hayat ağacı ve altı yapraklı çiçek motifleri dikkat çekmektedir.
- Güneye bakan kısımdaki motiflerde ise, gündelik kullanım eşyaları ağırlıklıdır. Sofra, bardaklar, tabak, ibrik, tas, cezve gibi motifler bulunmaktadır.
- Mezar taşının doğu ve batı yüzlerinde, alt kısımlarda birer tane büyük çarpı işareti ve üzerinde altı yapraklı çiçek motifleri görülmektedir.
- Yüzeyindeki aşınmalar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.
- Doğu yönüne bakan fesli baş kısmı ve motifleri, mezarın şekli 19 numaralı mezarla büyük benzerlik göstermektedir.
- Baş kısmında fes bulunduğu için mezarın bir erkeğe ait olduğu düşünülmektedir.

10.30 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar, 1932- 30 Numaralı Mezar

Fesli baş kısmının üzerinde 1932 ve altında Arapça yazılar bulunmaktadır. Mezarın kime ait olduğu bilinmemektedir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzey ve doğuya bakan yüzleri sabah saatlerinde, Av modu f.8 diyaframla çekilmiştir.

- Güneye bakan kısmı ise Av modu f.22 sabah 09:30 da çekilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının ayak kısmının doğuya bakan kısmında ışık sembolü bulunmaktadır. Ayrıca mezarın doğuya bakan kısmında güneşi temsil eden altı yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır.
- Kuzeye bakan kısmında ise tüfek ve kılıç motifleri bulunmaktadır. Bu kısmın yüzeyi fazla aşındığı için diğer motifler anlaşılmamaktadır.
- Mezar taşının güney kısmında güneş diski ve sofrta motifleri görülmektedir.
- Mezar taşının zemin kısmına sonradan beton dökülerek onarılmaya çalışılmıştır.
- Baş kısmının fesli olmasından ve üzerinde kılıç, tüfek gibi motiflerin bulunmasından dolayı mezarın bir erkeğe ait olduğu sanılmaktadır.

10.31 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar- 31 Numaralı Mezar

Mezar taşının fesli baş kısmında aşınmadan dolayı çoğu silinmiş Arapça yazılar bulunmaktadır. Mezarın kime ait olduğu tespit edilememiştir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının kuzeye ve güneye bakan kısımları Av modunda f.8 diyaframla çekilmiştir.
- Doğuya bakan yüzü Av modu f.8 ve f.22 diyaframla çekilmiştir.
- Mezar taşının batı yönüne doğu bakan kısmının fotoğraf çekimleri ise Av modu f.8 ve f.29 diyaframla gerçekleştirilmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının piramit tabanı mezarlıktaki en eski diğer mezarlardaki gibi daha düzdür ve iki katlıdır. Zeminine betondan onarım yapılmaya çalışıldığı için katların eksilmiş olabileceği düşünülmektedir.
- Baş kısmında fes bulunduğu için mezarın erkeğe ait olduğu düşünülmektedir.
- Mezar taşının kuzeye bakan kısmında ışık ve çiçek motifleri bulunmaktadır.
- Güney yüzünde ise tepsi üzerinde sofrta ve altı yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır.
- Doğuya bakan kısmında bir ibrik motifi görülmektedir.

- Mezar taşının batı yüzünde ise diğer pek çok mezardan daha farklı olan ve üzerinde 18 adet diş bulunan bir güneş sembolü görülmektedir.
- Mezar taşının üzerinin oldukça yıprandığı görülmektedir.

10.32 Kimliği Belirsiz, Eski Mezar, 1931- 32 Numaralı Mezar

Fesli baş kısmında silinmek üzere olan Arapça yazılar bulunmaktadır. Aşınmadan dolayı mezarın 1931 yazılı gibi görünen tarihinden tam emin olunamamıştır. Mezarın kime ait olduğu bilinmemektedir.

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının tüm yönlerinin fotoğraflanmasında Av modunda f.8 ve f.22 diyafram kullanılmıştır.
- Sabah saat 9:30 civarında gerçekleştirilen çekimde mezar taşı genellikle ağaç gölgesinde kalmıştır. Bu da görüntüyü ve motiflerin anlaşılabilirliğini etkilemiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Mezar taşının kuzeye bakan kısmında hayat ağacı motifi bulunmaktadır.
- Güney yüzünde ise çark biçiminde dairesel olan büyük iki sembol görülmektedir.
- Batıya ve doğuya bakan kısımdaki motifler zamanla aşınarak silinmiştir.
- Mezar taşının ayak kısmında ay ve ışığı veya güneşi temsil eden altı yapraklı çiçek sembolü görülmektedir.
- Mezarın üzerinde aşınmalar ve fesli baş kısmında kırıklar bulunmaktadır.
- Baş kısmında fes bulunduğundan mezarda yatan kişinin erkek olduğu düşünülmektedir.
- Taban kısmı diğer örneklerle göre daha düzdür.

10.33 Musa Kızı Gülüzar, 1966- 33 Numaralı Mezar

(Doğu yönünde bulunmaktadır.)

Üzerindeki yazı şu şekildedir:

“DOĞUM

T.3021

VEFATI

11.2.1966

MUSA KIZI

GÜLÜZAR

R. FATİYA”

Yazısı: (Güney yönüne bakan yüzünde bulunmaktadır.)

“EYİ İNSAN OĞLU MEZER TAŞIMA BAKSENA BAKIPda DÜNYA
GAFİLETİNDE UYANSENA ALHA RIZASI YÜÇÜN RUHUMA BİR XI
FATİYA OKUSENA”

Teknik Detaylar:

- Mezar taşının doğu ve güneye bakan yüzü Av modu f.22 diyaframla çekilmiştir.
- Kuzey ve batı yönlerinin fotoğraflarında ise Av modu f.8 diyafram kullanılmıştır.
- Fotoğraf çekimleri öğle saatlerinden hemen önce gerçekleşmiştir.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Taban kısmı üç katlı piramit şeklinde yükselmektedir.
- Yüzü doğuya dönük olan baş kısmı diğer kadın mezarlarında olduğu gibi fessizdir. Daha yuvarlak hatlara sahiptir. Boyun kısmında gerdanlık bulunmaktadır.
- Mezar taşının kuzeye bakan kısmında dairesel çark motifleri bulunmaktadır.
- Batıya bakan kısmında ay, yıldız ve çiçek motifleri görülmektedir.
- Yüzeyindeki aşınmalar dışında bir hasarı bulunmamaktadır.
-

10.34 Mustafa Oğlu Bali, 1964- 34 Numaralı Mezar

(Doğuya bakan kısmında bulunmaktadır.)

(Mustafa Oğlu Bali)

Üzerindeki yazı şu şekildedir:

“DOM 1303

ÖLM1964

BUDÜNYA

BİRYAYLE

DİRKON

ANBİLMEZ

GÖÇANBİL

İRMUSTAF

AOĞLUBA

LİVEFATİ”

Yazısı: (Mezar taşının güneye bakan yüzündedir.)

Üzerinde “BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM EL ALİ” yazmaktadır.

Teknik Detaylar:

- Tün yönleri Av modu f.8 diyaframla çekilmiştir.
- Mezar taşının fotoğraf çekimleri öğlen saatlerinde olduğu halde gölgede kaldığı için ışık yumuşak gelmiş ve motiflerin rahat görülmesini sağlamıştır.

Motifler, Semboller ve Figürler:

- Taban kısmı üç katlı piramit şeklinde yükselmektedir.
- Baş kısmı balbal gibi insan suratına sahiptir ve tüm mezarlardaki gibi yüzü doğuya bakmaktadır.
- Balbalın üstüne sakal çizilmiştir. Ölen kişinin de aynı şekilde sakallı olduğu söylenmektedir. Mezar taşını yapan usta balbalı mezarda yatan kişiye benzetmeye çalışmıştır.
- Mezar taşının üzerindeki semboller, motifler, yazılar ve balbalı yeşil, sarı renkler ile boyanmıştır.
- Kuzeye bakan kısmında altı yapraklı çiçek, üçgen süslemeler ve uçak benzeri motifler görülmektedir.

- Güneye bakan kısmında ise dört yn damgası ve ibrik, çaydanlık, bardak, gaz lambası motifleri bulunmaktadır.
- Mezar taşının batı yönüne bakan yüzünde ev, ay ve yıldız motifleri bulunmaktadır.
- Yüzeyindeki ve tabanındaki ufak aşınmalar dışında hasarı bulunmamaktadır.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu kültürlerinden biri olan ve pek bilinmeyen bir mezar geleneğinin izinin sürüldüğü tez çalışması bir belge niteliği taşımaktadır. Sonuç olarak geçmiş ile gelecek arasında bir bağ, zincir olma özelliği taşıyan çalışmaya başlarken Bolucan Köyü mezarları ve bu kültürle ilgili elimde tek kaynak olarak bulunan düşük kaliteli bir videodan daha öteye gidilmiştir. Tüm kaynak yetersizliği ve geçmiş ile gelecek kuşak arasındaki kopukluğa rağmen başlangıca göre çok yol kat edilmiştir.

Doğal veya insan kaynaklı sebeplerle zamana yenik düşmeden önce belge haline getirmenin ve gelecek nesillere ulaştırmanın amaç olduğu çalışmada, mezar taşları üzerinde yapılan araştırmalar, röportajlar ve çekilen fotoğraflar mezarları ve bu kültürü belgelemenin yanında bir belgesel ön hazırlığı için arşiv haline gelmiştir. Bir belgesel filmi çekmeye başlamadan önce yeteri kadar konuya hâkim olmak ve referans oluşturacak arşive ihtiyaç bulunmaktadır. İleride Bolucan Köyü ve köyde bulunan mezar geleneği hakkında belgesel çekmeyi düşünenlere rehber olabilecek bir çalışma gerçekleştirilmiş ve bu konuyla ilgili danışılacak kişiler belirlenmiştir. Alan çalışması gerçekleştirilerek çok sayıda kaynak taraması yapılmış, Bolucan Köyünde doğmuş ve bu kültürde yetişmiş kişilerle bağlantılar kurup röportajlar gerçekleştirilmiştir. Çalışma gerçekleştirilirken bölgenin coğrafyası ve köydeki yaşantı kişisel olarak gözlemlenerek deneyimlenmiştir. Mezarlıkta keşif yapılarak krokisi çizilmiş ve mezar taşları numaralandırılmıştır. 34 mezarın üzerindeki her bir sembol tek tek fotoğraflanmıştır.

Mezarlar üzerinde en çok ay yıldız, çark ve güneş sembolleri bulunduğu, kültürel geçmişte önemli bir yer tuttukları tespit edilmiştir. Mezarların hepsinin yüzünün doğuya dönük olması ve bazılarında balbal bulunması inançlarının, kültürel geçmişlerinin Göktürk geleneği ile benzerliğini göstermiştir. Balbalların mezarda yatan kişileri temsil eden heykeller olduğu tahmin edilmektedir. 34 mezar taşından 11 tanesinin yazıları okunamamış, kime ait

olduğu tespit edilememiştir. Okunamayan mezarların çoğunluğu 1940'lı yıllardan önceye ait olanlardır. Bu yıllardan önceye ait olanların üzerindeki yazılar ve tarihler Arapça yazılmış, zamanla aşınarak okunamaz hale gelmiştir. Mezar taşlarından 17'si erkek, 6 tanesi ise kadına aittir.

Çalışma sırasında belgesel öncesi arşiv için çeşitli görseller materyaller toplanmıştır. Köyün tarihi ve insanların kökenleri araştırılmıştır. Köye ulaşım sağlamada, konaklamada yardımcı olabilecek ve konu hakkında bilgileriyle katkı sağlayabilecek insanlarla bağlantılar kurulmuştur. Çalışma boyunca fotoğraflanan mezarlar üzerinde bulunan motiflerin, sembollerin Anadolu'nun başka köşelerindeki örnekleri de aranmıştır. Hangi sembollerin ve motiflerin hangi mezarlarda bulunduğu gösterilmiştir. Numaralanmış her bir mezarın detaylı bilgisi ve her bir köşesinin fotoğraflarının teknik detayları verilmiştir. Fotoğraf çalışması sırasında ışığın semboller üzerine hangi açıyla vurması gerektiğinin önemi anlaşılmıştır. Detayların daha iyi görülebilmesi için yaklaşık 60 derecelik açıyla sembollerin ve yazıların üzerini aydınlatması için gereken tepe ışığına ve güneşin keskin ışığını yumuşatması için gereken şemsiyelere sahip olunmadığı için, detayların daha iyi görülmesini sağlamakta zorlanılmıştır. Mezar taşları üzerindeki motiflerin ve her türlü detayın daha belirgin şekilde görülebilmesi için güneş ışığının sembollere dik vurmaması gerektiği gözlemlenmiştir. Bu noktada günün hangi saatlerinde ne şekilde çekim yapılması gerektiği tecrübe edilmiştir. Dolayısıyla güneşin hangi saatte hangi konumda olduğuna dikkat ederek çekimler gerçekleştirilmiştir. Bu noktada güneşin gün içerisindeki konumunun önemi anlaşılmıştır. Fotoğraf karesi içinde yer alan sembollerin ve yazıların tamamının net bir şekilde okunabilmesi için ön görülen f. 8 diyafram değerinin yeterli olmadığı anlaşılmış, en az f.11 diyafram değeriyle çalışılmasının uygun olacağı tahmin edilmektedir.

Mezar taşlarının, üzerlerindeki sembollerin anlamları ve kimler tarafından neden yapıldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu kültürün geçmişini araştırarak, geçmişte Bolucan Köyünde yaşayan insanların neden sembolleri kullanarak geleceğe bir şeyler aktarmak istedikleri arayışına girilmiştir. Hangi sembolün kaç mezarda kaç tane olduğu ve hangi mezarların ne durumda olduğu ile ilgili tablo çıkarılmıştır. Röportajlarda mezar taşlarını yapan ustalar hakkında yeni bilgilere ulaşılmış, ileriki yıllarda yapılacak araştırmalar için Karcıören'e ve

İmranlı'ya da bakılması gerektiği anlaşılmıştır. Bütün bunlar ve daha fazla bilgi yazıya ve görsele dökülmüş olan tez çalışması gelecekte yapılabilecek bir belgesel çalışmasına rehber olacaktır. Hem rehber hem de bölgede hiç yapılmamış bir çalışma olarak gelecekte yapılabilecek daha farklı çalışmalara kaynak sağlayacaktır.

Bu çalışmanın kültürün yok olmayıp, gelecek nesillerce fark edilmesine ve bölgenin belki de koruma altına alınmasına öncülük edeceğine inanılmaktadır. Bolucan Köyü ile birlikte benzeri bölgelerde bulunan kültürel miraslar korunmalı ve yok olmadan önce belgelenmelidir. Bolucan Köyündeki mezar geleneğinin kaybolmaması ve gelecek neslin bilgileri koruyarak diğer kuşaklara aktarması için bir adım olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, H.** (2010). Bellek Olarak Belgesel Sinema: Son Dönem Türkiye Belgesel Sinemasına Bir Bakış. *Sinecine*, 119-124.
- Akbulut, M.** (2018, Temmuz 28). Bolucan Köyü Dayanışma ve Kalkındırma Derneği Kurucu Başkanı Mahmut Akbulut İle Köyde Röportaj. (B. Kaya, Röportaj Yapan) Sivas, Zara.
- Akkaya, İ.** (2018, Temmuz). Bolucan Köyünden İsmail Akkaya İle Köyde Röportaj. (B. Kaya, Röportaj Yapan) Sivas, Zara.
- Alan, G. A.** (2007). Etnografik Veri İçeren Belgesel Filmlere Türkiye'den Üç Örnek. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 27-48.
- Alp, K. Ö.** (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Aydeniz, H.** (2009). Din-Sanat İlişkisi ve Bunun Somut Bir Yansıması Olarak Mevlevi Sema Ayini. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(32), 35-51.
- Biçici, K., & Çetin, N.** (2016). Cep Saat Motifli Yakapınar Köyü Tahtacı Mezar Taşları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*.
- Bilginer, A. R.** (2003, Nisan 22). Anadolu- Türk buluşmasının evrensel çiçeği, Divriği Ulu Camisi ve şifahanesi. *Cumhuriyet Gazetesi Bilim Teknik eki*, s. 16.
- Burns, K.** (2017). *Teaches Of Documentary Filmmaking*. Masterclass: <https://www.masterclass.com/classes/ken-burns-teaches-documentary-filmmaking> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 09.03.2019).
- Butasım, N., & Ertekin, Z.** (2018). *İslam Süsleme Sanatının Mezar Taşlarına Yansıması; " Bingöl Örneği"*. DOCPLAYER: <https://docplayer.biz.tr/52893065-Gslam-susleme-sanatının-mezar-taglarına-yansıması-bngöl-örneği.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 20.12.2018).
- Candan, E.** (2013). *Gizli Sırlar Öğretisi* (19. b.). İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- Crowley, D., & Heyer, P.** (2014). *İletişim Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çal, H.** (2011). Erzincan çayırılı İlçesi Mezarlarında Kuş Motifi. *Milli Folklor*(89).
- Çetin, Y.** (2015). Ağrı Mezar Taşlarında Form ve Bezeme Unsurları. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 87-105.
- Çoruhlu, Y.** (2002). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Dalkıran, A.** (2008). İslamiyet Öncesi Türk Sanatı'nda Şamanizm'in Etkisi. *Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*(25), 371-390.
- Daş, E.** (2010). Bozdoğan Mezar Taşları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 109-127.
- Direnkova, N. P.** (2014). *Altay ve Teleüt Türklerinde Şamanizm*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Doğan, Z.** (2017, Nisan 4). *Eski Harman Makinesi*. youtube.com: https://www.youtube.com/watch?v=oBblC3Nu_tc adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

- Eğinli, A. T., & Nazlı, A. K.** (2018). Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*(2), 56-74.
- Ercoskun, H., & Nalçacı, A.** (2005). Öğretimde Psikolojik İhtiyaçların Yeri ve Önemi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 353-370.
- Ertunç, Ç. Ö.** (2016, Mart). Anadolu Selçuklu Dönemi Taç Kapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(5), 114-131.
- Ettegui, P.** (1998). *Cinematography Screencraft*. Roto Vision Book.
- Gögebakan, Y.** (2016). İnanç Sistemleri İçerisinde Yer Alan Tufan Miti ve Bunun Resim Sanatına Yansımaları. *Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 55-74.
- Gumilev, L.** (2006). *Avrasya'dan Makaleler-I*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Guttiérrez, J., Terrazas, T., & Luna, I.** (2017). Morphometric analysis of *Milla biflora* (Asparagaceae: Brodiaeoideae), with an identification key for *Milla*. *Plant Ecology and Evolution*, 76-86.
- Gülçiçek, A. D.** (2002). Alevi-Bektaşî Edebiyatında Doğa Sevgisi. *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*(22).
- Güler, E.** (2018). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Şamanizmin Selçuklu Süsleme Sanatındaki Etkisi*. Arkeopolis: <http://arkeopolis.com/orta-asyadan-anadoluya-samanizmin-selcuklu-susleme-sanatindaki-etkisi/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 11.12.2018).
- Gültepe, N.** (2015). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Resse Yayınları.
- Gündüz, Ş.** (2005). *Anadolu'da Paganizm, Antik Dönemde Harran ve Urfa*. Ankara: Ankara Okulu Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Gürbüzöğlü, A. R.** (2011). Alevilik Ve Bektaşîlik İncisinde Devriyeler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 141-158.
- Hoppal, M.** (2014). *Şamanlar ve Semboller, Kaya Resmi ve Gösterge Bilim*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- HÜTKAM.** *Tarihi ve Kültürel Mirası Araştırma Merkezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi: http://www.hutkam.hacettepe.edu.tr/hutkam_amac.pdf adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 16.02.2019).
- İnan, A.** (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Jung, C. G.** (2009). *İnsan ve Sembolleri*. (A. N. Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Kanbarova, G.** (2015, Mart). Ahlat'ın Tarihi ve Mimari Değeri Olan Mezar Taşlarının Süs Desenleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(10), 58-71.
- Karaduman, İ.** (2014). Türklerin İslam İnanıcı ile Şekillenen Dini Müzik Kültürü ve Türleri. *I. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri*, 142-150. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi. <http://earsiv.odu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11489/498/1/Türklerin%20İslam%20İnanıcı%20ile%20Şekillenen%20Dini%20Müzik%20Kültürü.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.01.2019).
- Karamağaralı, B.** (1970). Sivas ve Tokattaki Figürlü Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında. *Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırma Dergisi*, 75-109.
- Karamağaralı, B.** (1993). *Ahlat Mezar Taşları*. Ankara: Elia Yayınları.
- Karasu, Ö.** (2009). Kültürün Aktarılmasında Etnografik Belgesel. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

- Kaya, A.** (2019, Şubat). Adil Kaya İle Röportaj. (B. Kaya, Röportaj Yapan)
- Kendigelen, M.** (2018, Haziran 1). Alevi Dedesi Musa Kendigelenle Evinde Röportaj. (B. Kaya, Röportaj Yapan)
- Kuruoğlu, H.** (tarih yok). Belgesel Filmde Yaratıcılık: Olanaklar ve Sınırlar. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 97-111.
- Melikoff, İ.** (1993). *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapevi.
- Panofsky, E.** (2012). *İkonoloji Araştırmaları*. (O. Düz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Polat, C.** (2017). Kahramanmaraş Keklikoluk Köyü Mezar Taşlarının Şekil ve Süsleme Bakımından Değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 523-538.
- Rotha, P.** (2000). *Belgesel Sinema* (1. b.). (İ. Şener, Çev.) İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- Sachs, C.** (1965). *Kısa Dünya Musikisi Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sartre, J. P.** (1985). *Varoluşçuluk* (8. b.). (A. Bezirci, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Sedes, F., & Sal, M.** (2012, Nisan 27). *Süleymaniye Camiinin Haziresi*. Sedes Mimarlık: <http://sedesmimarlik.com/Suleymaniye-Camiinin-Haziresi.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 22.11.2018).
- Somuncuoğlu, S.** (2011, Kasım 4). *Haber Türk Bilinmeyen Programı*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=b4Ufs2W9KjE> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.08.2018).
- Somuncuoğlu, S.** (2012). Ceviz Kabuğu Programı. (H. Cevizoğlu, Röportaj Yapan) <https://www.youtube.com/watch?v=Y4vp7ao9lbQ> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 21.08.2018).
- Somuncuoğlu, S.** (2013). *Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler Konferansı*. Bursa: Bursa Türk Ocakları.
- Strauss, L. C.** (1994). *Yaban Düşünce*. (T. Yücel, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tağ, Ş.** (2003). Belgesel Sinema ve Türleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğurlu, A.** (1991, Nisan). Anadolu Dokumalarında Motif Felsefesi. *Tekstil ve Mühendis*(26), 76-82.
- Uzunöz, C. K.** (2017). *Atalarımı Aramaya Geldim*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, H.** (2004). Alevi Geleneğinde Ölüm ve Ölüm Sonrası Tören ve Ritüeller. *Uluslar Arası Türk Kültüründe Ölüm Sempozyumu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi.

EKLER

Ek 1: Çeşitli Mezarlara Ait Görseller

Ek 2: Etik Onay Raporu

Ek 1: Çeşitli Mezarlara Ait Görseller

Fotoğraf 1. Bolucan Köyü Eski Evleri. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 2. Bolucan Köyü Yeni Mezarları. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 3. Gül Ali Demir'e ait 16 numaralı mezar. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 4. Kırılmış Balbal. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 5. Kilitli alanda bulunan mezar taşı. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 6. 3 numaralı mezar taşının balbalı. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 7. Kırık Mezar. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 8. 19 numaralı mezar taşı. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Fotoğraf 9. Bolucan Köyü Mezarlığı Fotoğraf Çalışması sırasında Burak Kaya. (Fotoğraf, Özge Yıldız 2018)

Fotoğraf 10. Hamdi Kaya'ya ait 1 numaralı mezar taşı ve Burak Kaya. (Fotoğraf, Özge Yıldız 2018)

Fotoğraf 11. Bolucan Köyü Mezarlığı eski düz mezar taşları. (Fotoğraf, Burak Kaya 2018)

Ek 2: Etik Onay Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 13/06/2019-3299

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Burak KAYA'nın Etik Onayı Hk.

Sayın Burak KAYA

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 30.05.2019 tarihli ve 2019/08 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

13/06/2019 Enstitü Sekreteri

Büke KENDER

Evrak Doğrulama İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/en/Vision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEKV34NJ0>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Büke KENDER
Unvanı: Enstitü Sekreteri

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Burak KAYA
Doğum Tarihi ve Yeri: 22.06.1993 / Üsküdar
E-posta : b.kaya2222@gmail.com

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi
Televizyon ve Sinema 2017-2019

Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi
Radyo, Televizyon ve Sinema 2012-2016

Lise: Kadıköy Ahmet Sani Gezici Lisesi
2007-2011

**Gaziosmanpaşa
Sanat Akademisi:** Usta Eğitici
Nisan 2019- halen

Tipezz.com: Stajyer Şubat 2015

**Ajans Press Medya
Takip Merkezi:** Stajyer Eylül 2014